

MİMAR SİNAN

4. E. Muh. Büyük Üstad'ın Mesajı ..... Orhan ALSAC
7. Dürziler, Al-Hakim ve 1. Hacı Safeli ..... Cahit LAYIKTEZ
15. Masonik Eğitim ve Öğretim ..... Abdurrahman ERGİNSOY
21. Gerçek Masonluk ..... Moiz BERKER
27. Tampliye Şövalyeleri ..... Raşid TEMEL
29. Türkler ve Masonluk ..... Nazlı RONA
33. Kartal Sembolü ve Masonlukta Yeri ..... Ahmet AKKAN
38. Masonluğa Yapılan Yakıştırmalar ..... Rüçhan ALTUĞ
47. Ahlak Üzerine ..... Yüksel KESKİN
51. Mithra ..... Victor NOVELLA Tercüme: A. ERGİNSOY
55. Masonların Düşünce Evrimine Katkılarına
Kısa Bir Bakış ..... Ender ARKUN
75. Erdemden Yola Çıkan Masonik Derinlik
Üzerine Bir Deneme ..... Ahmed ÖNAL
78. Localarda Verilen Konferanslar ..... MİMAR SİNAN
80. Aramızdan Ayrılanlar ..... MİMAR SİNAN

**Kapak Kompozisyonu : ŐINASI BARUTCU
YENİLİK BASIMEVİ — TİPO — OFSET
Tel, 143 55 72 - 145 32 48 ☆ İSTANBUL - 1990**

MİMAR SİNAN

Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locasının
Tarihi, çağdaş ve gerçekçi açıdan
araştırma ve yayın organıdır.

Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası adına
İmtiyaz sahibi : Cavit YENİCİOĞLU

Yazı işlerini fiilen idare eden : Reşad UMUR

DERGİDE ÇIKAN YAZILARIN SORUMLULUĞU YAZARLARINA AİTTİR.
ÜÇ AYDA BİR ÇIKARILIR, ÜYELERE MAHSUSTUR. PARA İLE SATILMAZ

SAYI : 77

Nuruziya Sokağı 25, Beyoğlu

Tel : 149 24 51

EYLÜL 1990

4. E. Muh. Büyük Üstad'ın Mesealı ..... Orhan ALSAC
7. Dürziler, Al-Hakim ve 1. Haçlı Seferi ..... Celli LAYIKTEZ
15. Masonik Eğitim ve Öğretim ..... Abdurrahman ERGİNSOY
21. Gerçek Masonluk ..... Moiz BERKER
27. Tamlıye Şövalyeleri ..... Raşid TEMEL
29. Türkler ve Masonluk ..... Nezih RONA
33. Kartal Sembolü ve Masonluktaki Yeri ..... Ahmet AKKAN
38. Masonluğa Yapılan Yakıştırmalar ..... Rüchan ALTUĞ
47. Ahil'lik Üzerine ..... Yüksel KESKİN
51. Mithra ..... Victor NOVELLA Tercüme: A. ERGİNSOY
65. Masonların Düşünce Evrimine Katkısına
Kısa Bir Bakış ..... Ender ARKUN
75. Erdemden Yola Çıkan Masonik Derinlik
Üzerine Bir Deneme ..... Ahmed ÖNAL
78. Localarda Verilen Konferanslar ..... MİMAR SİNAN
80. Aramızdan Ayrılanlar ..... MİMAR SİNAN

En Muh. BÜYÜK ÜSTAD'IN MESAJI

Sevgili Kardeşlerim;

**Hepimizin zaman zaman üzüntü ile yaşadığımız bir olay, bütün işlemleri tamamlanmış bir yabancı-
nın son anda red edilmesine neden olan olum-
suz oylama olayıdır.**

**Bir masonun vicdanının sesine uyarak aramıza katıl-
masında sakınca gördüğü bir yabancı için olum-
suz oy kullanmasından daha doğal bir şey dü-
şünülemez.**

**Ancak üzüntünün nedeni sakıncanın gerekçesindeki
anlaşmazlıktır. Dış âlemdeki doğal anlaşmazlık-
ların, sürtüşmelerin bu kutsal hakkı kullanarak
acılarını çıkarmak şeklindeki uygulama, masonlu-
ğa yakışmamaktadır. Bir adaya «Dışarda ken-
disi ile iyi geçinemediğiniz birini, ola ki aramız-
da görürseniz, ona elnizi sevgi ile uzatabilir
misin?» diye soran ve olumlu yanıt alınca «Bu
duygunuz size onur verir. Çünkü kendinize gü-
ven duyduğunuzu gösterir.» diyen masonlukta,
bir kardeşin dışarda iyi geçinemediği bir adaya
olumsuz oy kullanması kendine ve masonluğun**

eğitici, öğretici gücüne güvenmiyor anlamına gelmez mi?

Sevgili Kardeşlerim;

Masonluk en çok iyi ahlâka değer verir ve onun üzerinde durur. Mason olmak demek iyi ahlâklı insan olmak demektir. İnsan olarak çeşitli eksikliklerimiz, hatalarımız olabilir. Bunların çoğu hoş görülebilir, affedilebilir. Ama ahlâk düşüklüğü, ahlâk eksikliği hoşgörülemez, affedilemez.

Her mason, önce kendisi ahlâkın bütün ilkelerine sahip çıkmalı, sonra Locasına önereceği yabancılarda bu ilkeleri aramalıdır.

Bu ilkeleri şöyle özetleyebiliriz :

1 — Kendine yapılmasını istemediğin şeyleri sen de başkasına yapmayacaksın. Bunun doğruluğunu içine sindirecek, buna uyacak ve bunu uygulayacaksın.

Ama yalnız bu yetmez :

2 — Senin istemediklerinden olmadığı halde karşındakinin istemediklerini de yapmayacaksın. Yani kendini onun yerine koyacak ve ona göre hareket edeceksin.

Ama bu da yetmez :

3 — Sana yapılmasını istemediğini sen başkasına yapmamakla yetinmeyeceksin; Başkasının çektiği sıkıntıyı, senin yüzünden olmasa bile, gidermeğe, hafifletmeğe çalışacaksın. Onun acılarını senin de duyduğunu belirtecek ve ona yalnız olmadığını göstereceksin.

İyi ahlâklı bir insan başkalarının yapacakları kötülük-

leri de önlemeğe çalışır. Yalnız kötülük yapıpına değil, yapana da acır ve üzülür. İyi ahlâklı bir insan bütün kötülöklere, nerde ve kime karşı olursa olsun ve kim yaparsa yapsın karşı çıkar. Kendi kötü olmak istemediği gibi, başkasının da kötü olmasına, kötölük yapmasına katlanamaz.

Sevgili Kardeşlerim;

Teklif edeceğimiz adayların bu ilkeleri benimsemiş insanlar olmasına dikkat etmeliyiz. Böyle biri öteki noksanlarını kısa zamanda giderebilir.

Yabancılar için oy kullanırken bu ilkeleri aklınızdan geçirin. Kendinizi o yabancıнын yerine koyun. Sizde yapılmasını istemediğinizin ona yapılmasına engel olun.

Harici âlemdeki sürtüşmeleri, kırgınlık ve kızgınlıkları bir tarafa bırakıp adayın iyi ahlâklı olup olmadığına önem verin. Ve onu gerçekten her yönü ile tanıyorsanız vicdani kanaatinizi belirten kutsal oyunuzu çekinmeden kullanın. Aksi halde tahkikatı yapan ve gerektiğinde tahkikatı derinleştiren kardeşlerinizin kanaatlerine saygı ile katılın.

Buna dikkat eder ve uyarırsak kardeşler arası kırgınlıklar, Localar arası üzüntüler ve aramızdaki güvensizlikler ortadan kalkar, kardeşlik sevgisi herpimizin yüreklerine yayılır, mutlu bir topluluk oluştururuz.

Kardeş sevgilerimle:

Orhan ALSAÇ
Büyük Üstac

Dürziler, Al-Hakim ve 1. Haçlı Seferi

Celil LAYIKTEZ

Mimar Sinan Dergisi, sayı 68'de yayınlanan Haşîşinler, Dürziler ve bir Ritüel başlıklı çalışmamda Dürzilerin örf ve adetleri ile tekris sistemlerinde «Muta-Darassin» (mürîd) çırak derecesi ritüelini görmüştük. Bu kez, Dürzi mezhebinin kurucusu Al-Hakim hakkında bir 15 ci yy tarihçisinin yazdıkları ile bir sahte papa fermanını nakledeceğim. Böylece, 11 ci yy'da Batı Avrupa kamu oyunun nasıl oluştuğunu ve Al-Hakim'in ilk Haçlı Seferinin başlamasından direkt olarak sorumlu olabileceğini göreceğiz.

İlk önce Dürziler hakkında bir hatırlatma :

İsmailî Mezhebine bağlı Dürzilerin tarihi 11 ci yüzyılın başlarında kaynaklanır, başlangıçta Haşîşin tarikatıyla iç içe gelişir, bu tarikat Cengiz Han'ın akıncıları tarafından yok edilince de onun mirasçısı olarak devam eder.

Dürzileri Haçlılara bağlayan eski bir rivayete göre, XII. yüzyılda Suriye'de kalıp memleketlerine dönemiyen Haçlılar, Müslümanların baskısı karşısında, Comte de Dreux'nün kumandası altında dağlara çekilmişler ve yerlilerle evlenerek, İslam ülkesinde bir Hristiyan toplumunu oluşturmuşlar, Dreux isminin değişiminden de gelen «Dürzi»

adını almışlardır. Puget de St Pierre'e göre, 1 ci Haçlı Seferi Kumandanı ve Kudûs Kırallı Godefroi de Bouillon (1061 - 1100)'un sülalesinden gelen Dürzi şeyhleri Müslümanlara karşı Haçlılarla birlikte hareket etmişlerdir.

Dürzi mezhebini Fatimi soyundan Mısırlı Halife Al-Hakim kurdu. Hakimden sonra, sonuncu peygamber olduğunu iddia eden Darazi, tarihin başına geçti. Ondan sonra gelen Hamza, müridleri İslam dini mecburiyetlerinden azat etti. Bunun üzerine dinsizlikle itham edilen Dürziler Müslümanların zulmüne uğradılar ve korunmak için yüksek dağlara sığındılar. İlk misyonerlik devrinden sonra Dürziler yeni din değiştirenleri aralarına kabul etmedikleri gibi, cemaat dışında evlenenleri de aralarından dışladılar.

Dürzi tarihi kahramanlık destanları, özgürlük savaşları ve martir hikâyeleri ile doludur. Etrafları düşmanlarla çevrili olduğundan aralarında olağanüstü yardımlaşma gelişmiştir. Şeref ilkelerine göre hareket ederler, şeref de sık sık kanla temizlenir.

Ruhban sınıfı yoktur, ancak tekris edilmiş «Akel»ler vardır, ve erkek ya da kadın her Dürzi bir gün Akel mertebesine ulaşmayı düşler, Akeller sigara ile içki içmezler, mütevazî giyinirler ve çalışmazlar.

Köylerde «Kilveh» tabir edilen cemaat evlerinde perşembe akşamları toplanılır. Yalnız Dürzilerin girebildiği bu evler ikiye bölünmüştür: Bir bölümde laik halk, diğerinde ise tekris edilenler oturur; kadınlar bir paravananın arkasında yer alırlar.

Dürziler Tanrının gücüne sığınır, ruhların ölmezliğine ve başka vücutlar içinde tekrar geleceklerine inanırlar. Dürzi ölünce, «Tanrı ödünç verdiğini geri aldı» denir. Dürziler monogramdır ve kadınlara büyük hürmetleri vardır. Evi ve aileyi anne yönetir.

Dürzi olmak bir ayrıcalıktır. Tüm halklar gibi, Dürzilerin gelenekleri, bayramları, herkese açık merasimleri vardır. Ancak, Dürzi tarihinin başında, ezoterik bir tekristen geçen 7 dereceli gizli seçkinler meclisi bulunur.

Dürziler yaşadıkları ülkenin örf ve adetlerini, hatta görünüşte buldukları yörenin dinsel inançlarını da kabul ederler. Böylece, çoğunluğun Müslüman olduğu Lübnan'da, Müslüman gibi yaşarlar. İslam onlar için ikinci derecede önem arz eder. Tarih içinde buna benzer davranışı Pitagorisyenlerde, Essenyenlerde ve Gnostiklerde de görürüz.

Müslümanlarla Hristiyanlar 10 cu yy boyunca sulh içinde yaşadılar. 1009 yılında Al-Hakim'in Kudûs'teki Kutsal Emanetler Kilisesini yıkması ve Hristiyanlarla 15. yy da Mısır'lı tarihçi Yahudileri zulme uğratması ile bu sulh parçalanır. Al-Makrizi, Hakim'in deliliğe varan son yıllarını şöyle anlatır :

«1009 yılında, Mısır, Suriye ve Filistin halifesi Al-Hakim, Yahudi ile Hristiyanlara ayırt edici bel kuşakları ve rozetler takmalarını emretti. Aynı zamanda halkın mulukhiyya, roka, mutavvakkiliyya ve tellina (bazı yeşil otlar ve kabuklu deniz ürünleri) yemelerini ve kurban dışında sağlıklı inekleri kesmelerini yasakladı. Hamamlara peştemalsiz girilmemesini, kadınların sokakta veya bir cenaze merasiminde peçe takmalarını, takı kullanmamalarını, pulsuz balıkların satılmamasını ve balıkçılarca avlanmamalarını emretti. Halkın bu kurallara uymasını en büyük bir şiddetle takib etti. Bu yasaklara ve emirlere uymayan çok kişi kırbaçlandı.

«Al-Hakim bunlarla kalmayarak, ilk Müslümanlara hakaretler ve lanetler yağdıran bildirilerini cami, dükkan, kışla ve mezarlık kapılarına astırdı. Tabasını, bu lanetli sözleri muhtelif renkli mürekkeplerle çoğaltarak, her yere asmaya mecbur etti. Bundan sonra, «da'wa'ya (huzurda halk mahkemesi) halk her yönden akın etti. Halka haftada iki gününü tahsis etti. Kalabalık o kadar yoğun oluyordu ki, çok kişi öldü.

«İki yıl sonra Al-Hakim ilk Müslümanlara karşı yazılan lanetlerin kaldırılmasını emretti ve bu konudaki tüm bildiriler yok edildi. Nil nehrinin seviyesi düştüğünden, fiyatlar yükseldi seviye seksen metreye, hattâ daha aşağıya kadar düştü. Nil taşma yapmadığından iki kez su için toplu dualara çıkıldı ve halife birçok vergiyi kaldırdı. Ekmek pahalı ve zor bulunur oldu. Al-Hakim cemaat önünde müzik icraatını yasakladı. İçki yasağını koydu. Gün ağarmadan ve gün battıktan sonra sokağa çıkılmasını yasakladı. Zaman herkes için çok zordu.

«Hastalıklar yayıldı, ölümler çoğaldı ve ilaçlar bulunamaz oldu. Kaldırılan vergiler yeniden kondu, Makas yolu (Kahire'de) üzerindeki kiliselerle, Greklerin sokağında bulunan kilise yıkıldı, içindekiler yağma edildi. Birçok harem ağası, yazıcı ve köle idam edildi, idamdan önce, yazıcıların sağ kolu balta ile kesildi.

«4 Ekim 1009'da Al-Hakim Kudûs'e yazdığı bir mektupla, Kutsal Türbe Kilisesinin yıkılmasını emretti. Mallarına el koyduğu idam edilen-

lerin ve idam edilmeyenlerin mülklerinin hesabını tutmak üzere bir kayıt bürosu kurdu. Dayı-al Kasr manastırını yıktırdı ve Hristiyanlarla Yahudilere karşı olan mezalimini arttırarak özel işaretle takmalarını emretti.

«Al-Hakim kanal üzerinde yelkenli veya kürekli kayıklara binilmesini yasakladı ve evlerin kanala bakan pencerelerini duvarla ördürdü. Birçok vergi kaldırıldı, müzik ve oyunlar, şarkıcı kızların satılması ve çölde tertiplenen eğlenceler yasaklandı.

«Hristiyanların siyah elbise giymeleri ve yarım metre boyda, yarım metre ende, beş ratlı ağırlığında haçları boyunlarına asmalarını ve halkın kendilerini uzaktan seçebilmeleri için başları açık dolaşmalarını emretti. Ata binmeleri yasaklandı, eğerlerin ahşap, kolların süslemesiz düz siyah olmaları şartıyla, eşek ve katıra binmelerine izin verildi. «Zunnar» kuşağını takmaya mecbur edildiler, müslüman uşak kullanmaları ve köle satın almaları yasaklandı. Bu kurallar o kadar katı bir şekilde uygulandı ki, birçoğu İslam dinini kabul etti.

«Satranç oynadıkları için çok kişi kamçlandı. Kiliselerle müştemilatları ve onlarla ilgili evler yıkıldı ve içindekiler yağma edildi.

«İd-al Fitr» bayramında (Şeker Bayramı) Al-Hakim, süslemesiz giysileriyle, süvari grubunun refakati olmadan ve tümüyle şatafatsız olmak üzere, yalnızca gümüş süslemeli eğer ve takımlarıyla, düz bayrakları havi on atlı ve bir adet altın işlemesiz şemsiye ile dua yerine giderdi. Elbisesi altın işlemesiz ve takısız beyaz kumaştandı; türbanında mücevher ve mimberinin üzerinde halı yoktu. Halkın ilk müslümanlara hakaret etmesini yasaklamıştı, itaat etmeyenler alenen kırbaçlanır ve aşağılanırdı.

«1013 yılında umuma açık hamamlara giden Yahudilerin boyunlarına zil asmaları emredildi. Kişilerin yıldızlar hakkında konuşmaları yasaklandı, astrologlar yok oldu. Astrologlar takib edildiler ve sürgüne yollandılar. Al-Hakim çevresine hediyeler dağıtır, hasenatta bulunurdu. Çok köleyi azat etti. Hristiyanlarla Yahudilerin Mısır'ı terk etmelerini istedi.

«Al-Hakim beyaz bir yün pelerinle, türban yerine bir bez parçası ve ayaklarına iplerle bağlı Arap sandalları giymeye başladı. Verdiği hediyelerde ifrata kaçmaya ve el konulan emlaki sahiplerine iadeye başladı. Birçok vergiyi kaldırdı, tüm köpekleri itlaf ettirdi, ve geceleri dolaşmayı adet edindi. Kadınların sokakta yürümelerini yasakladı; kadın

hamamları kapatıldı, ayakkabıcı esnafın kadın ayakkabısı imali yasaklandı, onların da, böylece meslekleri söndü.

«13 Şubat 1021'de Al-Hakim yok oldu. Kız kardeşinin onu öldürdüğü şayiası yayıldı, ancak bu doğru değildir. Otuzaltı yıl ve yedi ay yaşındaydı ve yirmibeş yıl bir ay tahtta kalmıştı. Eli açıktı, fakat çok kan döktü, sayısız kişiyi öldürttü. Yaşam tarzı olabileceğın en garibiydi. Eskilerin ilimlerini ve yıldızları tetkik etti. Astronomi ile uğraşırđı ve bu nedenle Mukattan Dağına bir ev inşa ettirdi. Beyninde kuruluktan müztarip olduğu söylenir, çelişkileri bununla izah edilirdi. Eylemlerinin amaçsız ve hayal gücünün tefsirsiz olduğuna inanılırdı.

«Al-Musabbihi'ye göre Nisan 1024'de Mısır'ın en ücra köşesinde bir ihtilal başlatığı için tevkif edilen Hüseyin Ailesinden bir kişi Al-Hakim'i öldürdüğünü itiraf etti ve değişik ülkelere kaçan dört suç ortağı olduğunu kabul etti. Delil olarak Al-Hakim'in baş derisinden bir parçayı ve başına sardığı bezi gösterdi. «Neden onu öldürdün?» diye sorulunca, «Allah ve İslam adına» dedi. Cinayeti nasıl işlediği sorusuna da, kamasını kınından çekerek, kendini kalbinden vurdu ve ölürken, «işte böyle öldürdüm» diye cevap verdi.

«Başı kesilerek üstündeki eşyayla birlikte halifeye yollandı. Al-Hakim'in ölümü ile ilgili gerçek budur, doğuluların kızkardeşinin onu öldürdüğüne dair söyledikleri ise asılsızdır.»

Hristiyanların ilk defa silahlı yardıma çağrılmaları :

Al-Hakim'in Hristiyanları zumle uğratması Batıda büyük etki yaratmış, hatta, bir yy'dan az bir süre sonra başlayacak ilk Haçlı Seferinin hazırlanmasına gerekli kamu oyunun olgunlaşmasına doğrudan etken olmuştur.

11 ci yy'ın sonlarında, Papa Sergius IV (1004-1012)'ün kalemindenmiş gibi inanç sahiplerine hitaben yazılmış sahte bir ferman tüm kiliselerde okunuyordu. Fermanı, Güney Fransa'da Moissac Manastırı keşişleri yazmışlardı. Fermanda, Al-Hakim'e karşı batıdan bir ordunun toplanması isteniyordu. Haçlı retoriki başlamıştı ve daha o zamanlar, propagandanın gücü görülebiliyordu. Ferman şöyleydi :

«Tüm Hristiyanlar şunu bilsinler ki, Doğudan makamımıza gelen haberlere göre, Kutsal Emanetler Kilisesi, çatısından temellerine varıncaya kadar, dinsiz ve putperestlerin elinde yıkıldı. Bu yıkım olayı tüm kilisemizi ve Roma halkını derin teessüre boğdu.

«Tüm dünya yas tutmaktadır, insanlar titremekte ve iç geçirmektedirler. İnsanlığın kurtarıcısının mezarının yıkıldığı günden sonra gözlerimiz ebediyen uyku görmesin, kalbimiz neşelenmesin.

«Bu nedenle, tüm Hristiyanlar bilsinler ki, biz, şahsen, Tanrı izin verirse, bu sahillerden, katılmak isteyen tüm Romalı, İtalyan veya Tuskanlarla birlikte sefere çıkmak isteriz.

«Tanrının yardımı ile düşmanlarımızı öldürmeyi ve Kurtarıcının Kutsal Mezarını yeniden inşa etmeyi amaçlıyoruz.

«Çocuklarım, Hz. İsa adına şimdiki hayatını kaybedecek olana, Tanrı bir başka ebedi hayat bahş etmeyi vaad ettiğinden, denizin dalgalarından ve harbin şiddetinden korkmayın. Zira bu savaş bir yeryüzü krallığı için değil, ebedi Tanrımızın uğruna olacaktır.

«Atılıma geçmek bize aittir, başarıya ulaşmak ise Allah'a kalmıştır. «İlahi Şefkattan mülhem yardım ve tavsiyelerinize muhtacız.

«Venedikli veya Cenevizli, tüm İtalyanlar!.. Mali yardımınızdan istifade ederek, bin gemilik bir armada inşa edeceğiz ve denizden Suriye'ye geçerek Kurtarıcının Mezarına sahip çıkacağız.

«Denizin karşı kıyısına bakınız. Burada, dünya üstünde doğru hareket ederseniz, Hz. İsa'nın tüm sevgisine nail olacağınız son yargı gününü düşününüz.

«Gelin çocuklarım, Tanrıyı koruyun ve ebedi krallığa hak kazanın.»

— Batı dünyasında kamu oyu Kudüs'le çok ilgiliydi. Hz. İsa'nın kutsal kilisesi yıkılmış, Hristiyan halk zulme uğratılmıştı. Doğuya bir sefer için ortam hazırды. Son olarak Bizans İmparatoru I ci Alexius Comnenus, Mart 1095'de, Piacenza'da Papa Urban II'den Türklere karşı yardım isteyince çark dönmeye başladı.

Urban II Clermont Konsilinin sonlarında, 27 Kasım 1095 gününde Hristiyan Şövalyeleri Kutsal Türbe Kilisesini kurtarmaya çağırdı ve sefer tarihini Meryem Ana günü, Asompsiyon Bayramı olan 15 Ağustos olarak saptadı.

Çağrı şövalyelere yapılmıştı. Ancak, Al-Hakim'in bırakmış olduğu miras o kadar ağırdı ki, Pierre l'Hermite isimli münzevi bir keşiş halkı ayağa kaldıracıldı ve bir halk hareketi olarak, binlerce köylü, esnaf, fakir halk, bir nevi toplu histeri içinde şövalyelere katıldı. Sabırsızlanan topluluk, 15 Ağustos yerine, Mayıs ayında seferi başlattı.

Temmuz 1096'da Urban II bugün Kuzey Fransa ve Belçika diyebileceğimiz Flandres bölgesi halkını haçlı seferlere katılmaya davet etmek üzere, kiliselerde okunacak bir mektup yazdı. Mektubun ilk satırları yukarıda ifade edilen savları teyid etmektedir :

«Tanrının hizmetkârı, Piskopos Urban, Flandres'da bekliyen tüm inançlılara, yönetenlere ve tabalarına: selam ve apostolik kutsama!..

Çok kişinin tanıklığı sayesinde barbarların hırsının doğudaki Tanrıya ait kiliseleri harab ettiğini ve söylemesi ayıp olmakla beraber, Hz. İsa'nın kutsal şehri Kudûs'ü ele geçirerek halkını köle ettiğini duyduunuz. Bu felaketin hürmetkar yası içinde, Farnsa'yı ziyaret ettik ve prensleri ile halkını Doğu Kilisesinin kurtuluşu için çalışmaya ısrarla davet ettik...

Şövalye tarikatlarının gelişmesine neden olan Haçlı Seferlerinin ilki, bu ortamda, bir taraftan şövalyelerin yönetimine düzenli ordular, diğerinden Pierre l'Hermite'in çapulcuları ile başladı ve düzenli orduların 1099'da Kudûs'ü zaptetmeleriyle sonuçlandı.

Pierre l'Hermit'e gelince, 1096'nın Nisan ayında Köln'de toplanarak yola çıkan bu çapulcu Hacılar, Macaristan yoluyla, karşılıklarına çıkan tüm kasabaları yağma ederek, bu arada Hz. İsa'ya tapmayan Allahsız Müslümanlarla karşılaşma sabırsızlığı içinde, ve o anı beklemeden, karşılıklarına çıkan İsa katili, deisid Yahudileri toplu olarak öldürmeyi ihmal etmiyerek, Ağustos 1096'de İstanbul'a vardılar. İstanbul'u yağma etmelerinden korkan Alexis I Comnenus, onları şehre sokmadan gemilerle Helenopolis'e (Yalova) geçirdi. Yalova'dan İznik'e doğru hareket eden hacılar karşılıklarına çıkan Türkleri acımasızca katlettiler.

Alexius I Comnenus'un kızı Anna Comnena, babasının hayatını «Alexiad» isimli bir eserde yazdı. Alexiad, Alexius I'i yüceltmek gayesiyle yazılmışsa da, fevkalade eğitim görmüş ve zamanın tarihçisi olarak bilinen Anna Comnena, birinci Haçlı Seferini ayrıntıları ile bu kitapta anlatır. Bu arada, çok canlı bir dille, Pierre l'Hermite'in insan sürûleriyle nasıl İstanbul'a sokulmadan Helenopolis'e geçirildiklerini, bu bu haçlıların karşılıklarına çıkan Türkleri, bebeklerin kollarını ve bacaklarını kopararak veya bir kazığa geçirerek ateş üzerinde kızarttıklarını, ihtiyaçlara ise sayısız işkenceler uyguladıklarını, «İznik düştü, yağma başladı» diye Kılıç Aslan'ın kasıtlı olarak çıkardığı şayiye inanarak, «zaten para aşkına herşeyi yapabilecek akılsız latinlerin» ganimet toplamak üzere nasıl düzensiz bir şekilde İznik'e koştuklarını ve yolda Kılıç Aslan'ın askerlerinin kurdukları pusulara düşerek kılıçtan

geçirildiklerini ve haçlı kalıntılarının değil bir tepeyi, enine, boyuna koskoca bir dağ oluşturduklarını yazar.

Bozguna uğrayan Pierre l'Hermite, zaptından sonra Kudüs'e gitti, bir süre kaldıktan sonra Belçikaya döndü ve ölüm tarihi olan 1115'e kadar orada, bir manastırda inzivaya çekildi.

Masonik Eğitim ve Öğretim

Abdurrahman ERGİNSOY

Masonlukta Kardeşlerin eğitim ve öğretiminin amacı Mason olmamızı sağlamak, Hakikati aramak, bulmak, tutkularının üstüne çıkmak, gerçek özgürlüğe kavuşmaktır. Bunları sağlamak için masonik eğitim ve öğretim kaçınılmaz bir ihtiyaçtır, zorunludur.

Masonlukta kardeşlerin eğitim ve öğrenimi Üs.: Muh.: —Lo-ca— Rehber arasında paylaşılarak yapılır ve yapılmalıdır. Bu eğitim ve öğrenim sonucu ahlaki değerler öğrenilip özümşenerek yani erdemler uygulanıp yerleştirilerek olgunlaşmaya çalışılır.

Masonik eğitim ve öğretim nedir?

Masonik eğitim ve öğretim,

Hürmasonluğu tanımak, masonluğun orijinini, gelişmesini, faaliyetlerini, örgütünü ve öğretisini araştırıp öğrenmek, ahlak, sembolizma ve tarihi üzerinde çalışma yapmak, kardeşler arasında masonik bilginin yayılmasını sağlamak işidir.

Belirli bir amaçla girdiğimiz bu örgütü benimsememiz ve sevmemiz için onu iyice tanımamız gerekmez mi? Üstelik insanın yücelmesini, olgunlaşmasını amaçlayan bu örgütün ilkelerini bilmek, onun yaşadığı ülkelerde masonluğun etkili olduğu olayları, o memlekette meydana gelmiş olaylarda etkili olmuş masonları, o memleket masonluklarını tanımak gerekmez mi? İnsanlığa hizmet ödevi olan masonun bu bilgilerinden yararlanması gerekmez mi?

Bunları öğrenmek masonun ödevi değilmi?

Bütün bunları sağlamak için öğretim ve eğitim şarttır.

Gerekli olan bu eğitim ve öğretimi en iyi şekilde nasıl yapmalıyız?

Nasıl yapmalıyız ki kardeşler bıkmadan, yorulmadan, zevkle ve devamlı olarak bunu sürdürmeleri?

Masonlukta çok önemli olan bu konuyu ortaya koymak istiyorum.

Son yıllarda dünya masonluğunda üye sayılarında azalma olduğu, bir süre sonra bu azalmanın yavaşladığını görmekteyiz. Bu azalmaya sebep olan dış etkenler şöyle sıralanmıştır:

- TV nin yaygınlaşması,
- Çeşitli kulüplerin artması,
- Eğlence ve müzikli toplantıların çoğalması,
- Genç yaşta evlilikler,
- Sık iş değiştirmeler,

Bu etkenler sebebiyle doğan kayıpları önlemek mümkün olmamıştır. Araştırmada iç etken olarak —locaya ilginin azalması veya kaybolması— ortaya çıkmıştır. Buna göre ilginin artırılması için locayı cazip kılarak devamlılığın kaybını önle-

mek yolunun açılabileceği düşünülmüştür. Çünkü istifa ve Gayrı muntazamlık durumlarının genellikle masonluğa ilginin kaybolmasından doğduğu anlaşılmaktadır.

İlginin kaybolması ise büyük bir oranda Kardeşlere Masonluğun ne olduğunun öğretilmemesinden, anlatılmamasından, masonluğun amaç ve hedefinin ne olduğunun, tarihinin, sembolizmasının bilinmemesinden, Kardeşlerin bu bilgilerle teçiz edilmemelerinden, kısacası kardeşlere masonluğu sevdirememekten ileri geldiği bir gerçektir.

Bu sonuç Mason olan kişinin, masonluğunun ilk gününden itibaren masonik eğitiminin yetersizliğinden ileri gelmektedir.

Türk masonluğunda son yıllarda ortaya çıkan bazı uygunsuz, masonluğa ters düşen, masonluğu ve masonluğun geleneğini bilmemekten doğan acı eylemlerde olduğu gibi, masonluğa dikatsizce seçilen yeni üyelerde ortaya çıkan acı eylemler hep eğitimsizlik ve onun sonucu bilgisizlikten doğmaktadır.

Aday tekristen sonra locaya gelirken masonluğun karakter, amaç, hedef ve tarihi hakkında çoğu pek az bir şey bilerek, hattâ hiçbir şey bilmeden gelir. Bu yüzden de başlangıçta ortada neler olduğunu kavrayamaz

da... Zamanla törenlere katılıp onları dikkatle izler, konuşmaları dinler. Ama geçerli ve gerçekçi bir eğitici-öğretici programın izlenmesi suretiyle bilgilenmesi sağlanamazsa masonluk onu etkilemez bile.

Karakterimize, tabiatimize uygun olarak bilmediklerimizi rehberlerimize ve üstadlara pek sormayız. Sorsak bile yanlış tayin edilmiş rehberlerle az bilgili, genç üstadlar veya devamsız üstadlarla sorular cevapsız kalmaktadır. Ve çirak kardeşimiz düş kırıklığına uğrar, daha da ileri giderek Hürmasonlukta umduğunu bulamadığını sanır. Aynı şey Kalfalıkta da olabilir ve olmaktadır da...

Yanlış rehber tayini bir açıdan hislere bağlı olmaktan, bir açıdan da bilgisizlikten, iyice düşünmeden verilen kararlardan, bazan da hatır kırmamaktan kaynaklanmaktadır. Problemin kaynağı genelde masonik eğitim ve öğretimdir.

Peki masonik bilgi nasıl kazanılır?

Bu soru masonik eğitim ve öğretim sorununu ortaya koymaktadır. Masonluğun tarihi, sembolizması, ritüeli, çalışma tablosu, edebiyatı, geleneği, müziği ve yönetim sistemi gibi özelliği ve ihtisası gerektiren yanı oldu-

ğu gibi insanlık tarihinde ve insan yaşamında başlı başına bir yeri, bir konumu vardır. Bu nedenle hiçbir kimse tam bir masonluk bilgisini kısa sürede edinebilir öğrenemez.

Spekülatif masonluğun 270 yılı aşkın yaşamı içinde de bunu başaran vardır diyemiyoruz. Ancak belirli konularda oldukça tam bilgiler edinmiş, o alanda uzmanlaşmış kişilerin bile çok az bulunduğunu söyleyebiliyoruz.

Gerçekte masonluğun sosyal bir klüp olmadığı, ritüel ve tarihinden çok daha fazla şeyler kapsadığını bilmek ve unutmamak gerekir. Ama asıl önemli olan masonluğun geleceğinin bilgili masonların varlığına bağlı olduğu gerçeğidir. Bunu hiç unutmamak gerekir.

Masonik çalışmamızın, locaya devamımızın kendimizi eğitimeye, ham taşımızı yontmamıza, ham taşını yontan loca kardeşlerimize, ettiğimiz yemirlere uygun olarak yardım etmemize hizmet edeceği, hattâ bunu gerekli olduğu gerçeğini vurgulamak yerinde olacaktır.

Masonlukta bilgi edinmek, bilgilenmek demek, masonik çalışma alanımıza giren bilgileri edinmektir ki yasalarımızın öğrenilmesi, ritüellirimizin yorumlanması, masonik tarihi ve mason-

lukla ilgili tüm konuları kapsadığı bilinmektedir.

Eğitim sözcüğü masonlukta kendine özgü bir anlam ve içerik taşımaktadır. Masonlukta eğitim masonun kendi kendini eğitmesini ifade eder.

Masonik öğretim de yine masonun kendi kendine okuyup, dinleyip, arştıırıp, izleyip ve yorumlayıp kazandığı bilgileri anlatır. Bu nedenle de öğretim yerine öğrenim demek yerinde olur. Masonlukta eğitim ve öğrenimin Masonluğun amacı olan SEVGİ'yi kazanmak için kendini olgunlaştırma yolundaki çalışmaları, yine masonluğa özgü bir disiplin içinde genellikle locada yapılır.

Masonik eğitim ve öğrenim konusunda yapılan araştırmalarda şu görüşler ortaya çıkmıştır :

Hürmasonluğun var olan ve hep sürüp gideceğine inandığımız imajını yaşatma ve localarımızdaki kardeşlerimizin dikkat ve heveslerini sürdürme yoluyla masonluğa daha sıkı bağlanmaları için üstadlar ve görevliler ne gibi tedbirler almalıdır. Çünkü SEVGİ'ye varma yolunda çalışma yapılan loca toplantılarında ki kardeşleri sıkın, bıkkınlık veren, monotonluğu gidermezsek amaca gitmede zorluklar devam edecektir. Bu yolda yapılması gereken şey, her halde eğlence

bölmeleri veya benzer şeyler değildir elbette... Yapılacak şey masonik çalışmanın ana amacının masonluğun tümünün kavranmasını sağlamaktır. Masonluğun tarihi, sembolizması, felsefesi, hülasa her yönü ile eski yeni tüm kardeşlere anlatılmasını, öğretilmesini sağlamak, Şimdiye kadarki uygulamalarda üyelerin ilgisini çeken masonik yan çalışmalarla masonluğa yakınlığı, ilgiyi sağlamaya çalışmak, masonluğun ideallerinin ve prensiplerinin günlük yaşamdaki yerini ve değerini düşündürmek, geleneğin ve efsanelerin günün insanı için de bir bilgi ve değer taşıdığını anlatmak, tarihi boyunca insanlığa eşitlik, özgürlük ve mutluluk verme yolunda çalışıldığını gösteren sayfaları gözden geçirmeye yetecek bilgileri vermek gerekir. Locanın bu bilgilerin alındığı ve verildiği yer olduğunu ortaya koymak...

Tabii bu program locada zorunlu, idari, tekeris, terfi toplantılarından sonraki sürelerde ve gerekirse yalnız öğrenim ve öğretim yapılması amaçlanan toplantılarda uygulanmalıdır. Şunu da eklemek gerekir, ki bu her üç derecede de yapılmalıdır.

Masonik eğitim ve öğrenimin amaçları tartışma konusu olabilir. Bundan maksadımız normal eğitimde kültürel ve masonluğa ait konularda sınırların

belirlenmesini sağlamaktır. Bu nedenlerle hazırlanacak uygulama programları farklıdır.

Örnek olarak, Masonik bilgisini arttırmak için yeni bir üstad şunları öğrenmelidir ve yapmalıdır:

— Üstadlar tüm ritüelleri sık sık ve iyice okumalı ve yorumlar hazırlamalıdır,

— Adaylara ve yeni kardeşlere masonluk hakkında neler söylemelidir?

— Eğitim Localarında çalışmalara katılmalıdırlar,

— Kardeş loca çalışmalarına katılmalıdırlar,

— Masonik kitap ve dergiler okumalıdırlar ve bunların genç kardeşlerce okunmalarını sağlamalıdırlar,

— Okumada ve konuşmalarda ortaya çıkan soruları deneyimli eski üstaplara sormalıdırlar,

— Locasının tüm çalışmalarına katılmalı, gelemeyen kardeşlerle ilgilenmelidirler.

Bir masonun kültürel ve entellektüel soruları için masonik eğitimde dikkate alınması gerekli temel ilkeler şunlardır :

— Ritüellerdeki tarihi gerçeklere uymayan yerlerin günün anlayışına uygun olarak açıklanmaları yapılmalıdır,

— Hürmasonluğun evrenselliği açıklanmalı, bu yolla hürmasonluğun yalnız konuşma, düşünme, inanç ve toplanma özgürlüklerinin bulunduğu ülkelerde var olduğunun açıklanması yapılmalıdır,

— Masonik sembolizma günün görüşlerine uygun olarak açıklanmalıdır.

— Eskiden masonik Yemin gereği uygulanan cezaların günün şartlarına göre, ama gelenekten ayrılmadan nasıl uygulanabileceği açıklanmalıdır.

— Kardeşlere masonluğun düşmanları olduğunu, bunlara gerektiğinde nasıl karşılık verilebileceği hususunda bilgi verilmelidir.

Masonik eğitimin bir de ikinci derecede veya arka planda fakat gerekli bir başka yönü vardır.

Masonluğu öğrenmek isteyen her kardeş yukarıda saydığımız bilgilerin hepsini birden öğrenemez. Zaten yukarıda söylediğimiz gibi eğitim ve öğrenim yavaş olur, yıllar sürer ve sürmelidir de. Bu sindirme veya özümseme için gerekli olduğu gibi masonun dış alemdeki işinden ayıracağı zaman içinde dış alemdeki işinden çoğu zaman yorgun olarak gelip çalışmalara katılması açısından da gereklidir.

Masonlukta hiçbir kitaptan öğrenilemeyecek çok şey vardır. Her mason bunları dış alemde masonca yaşamasından ve masonik toplantılardan elde ettiği bilgi ve deneyimlerle, locasında aldığı görevlerle, ritüeli okuyarak, öğrenerek, başka localardaki çalışmalara katılarak, locasında ve localarda sorular sorularak, yaşlı ve deneyimli —bilgili üyelerle tartışarak bilgilenecek ve öğrenecektir.

Öğrenim ve eğitim için şu metodlar uygulanabilir :

— Kardeşlerin ilgisini devamlı tutabilmek için onlardan sık sık bir şeyler (öğrenimle ilgili) istenmelidir.

— Kardeşlerden eğitim ve öğrenimde bir montaj hattında çalışır gibi monoton ve süreklilik gerektiren bir çalışma istenmemelidir.

— Kardeşlere Ritüel, sembolizma ve tarih açısından yeterli bilgiler verilmelidir.

— Kardeşlere yeminleriyle verdikleri sözleri tutmaları gereği

anlatılmalı, iyilikseverlikleri canlı tutulmalıdır.

— Masonik eğitimde hiçbir sistemin zorunlu olmayacağı açıklanmalıdır.

— Kardeşlerin göstereceği ilginin devamının, masonun kısmen kendisine, kısmen de locasına ve kardeşliğe ve de kardeşlere olan sevgiye bağlı olduğu anlatılmalıdır.

— Kardeşlere, loca, eğitim komiteleri, dereceler, sembolizma ve masonluk tarihi ve loca tarihi hakkında bilgi verilmelidir.

— Loca görevlilerinin ara sıra kardeşleri ziyaret etmeleri, kardeşlerin sevilip sayılmadığını, kardeşlerin dış alemdeki yaşamları ve aileleri ile ilgilenildiği gösterilmelidir.

Kardeşlerimize ve Loca görevlilerimize, Masonluğumuza gerekli ve yararlı olacağı düşüncesiyle bilip öğrendiklerimizi aktardık. Elbette daha başka bilgiler ve yollar da vardır. Amacımız daha bilgili ve daha güçlü bir Türk Masonluğudur.

Literatür :

California Bū.: L.: Coach Book

İndiana Bū.: L.: el kitabı

Q. Coronato. ciltlerindeki Eğitim bölümlerinden derleme Dr Ross Hepbeurn, Yeni Zelanda 130 no 1.: üyesi'nin Masonik Eğitim kitabı

Mimar Sinan Dergilerinden Eğitim konusundaki yazılar

Gerçek Masonluk

Moiz BERKER

Masonluğun birçok tanımı vardır. Bunlar arasında çoğunlukla kabul edileni, gerçeğe en yakın olduğu için İngilizlerin tanımlamasıdır. Buna göre Masonluk, alegorilerle örtülü ve sembollerle aydınlanan özel bir moral yöntemidir. İngiliz Fran Masonluğunun konu ettiği, «Özel moral» deyimini ile sunduğu perspektif ise: Yaşam kuralının Masonik anlayışı, büyük bir gayenin egemenlik kurduğu ateşli bir ruhun güdümlü fakat zorlu olmayan bir spiritüel yaşamdır. Ebedî meşrike göçetmiş bir üstadımız ise Masonluğu şöyle tanımlamaktadır: «Masonluk ahlak ve dayanışmayı güçlendirmeye çalışan, insanları seven ve gerçeği arayan bir örgüttür.» Bundan şu sonuç çıkar: Masonluğun en büyük isteği, insanlığın düşünsel ve sosyal gelişmesine, maddesel ve moral yükselişine çalışmaktır. Dolayısıyla Masonluk spiritüel bir emanetin bekçisidir.

«Yalnız bizim için değil, bütün insanlar ve insanlık için mutluluk yuvası olacak bir ülkü mabedi yapmak maksadıyla toplanıyoruz.» İkinci Nazırın locanın açılışı sırasında söylediği bu cümle, yukarda konu ettiğimiz bekkiliğin ilgisiz ya da pasif olmadığını gösterir. Bu emanet ise inisasyonla elde edilir. Masonluğun başlıca çalışma ilkeleri karşılıklı hoşgörü, kendine ve başkalarına saygı, salt bir vicdan özgürlüğüdür.

Masonluk, fizik ötesi düşünceleri üyelerinin kendi takdirine bırakır.

İnsanlar arasında özgürlük, eşitlik ve kardeşliği kurmak başlıca amacıdır. Masonluk bütün dünyada, sevgi ve saygıyı, insanlığı yaymaya çalışan ve üyelerini kardeşlik bağlarıyla birbirine bağlayan bir kuruluştur.

Masonluğa alınışı sırasında yeni kardeşe Üstadı Muhteremin söylediği: «Siz yeryüzünün en eski bir kuruluşuna katıldınız; milyonlarca Masonla kardeş oldunuz. Aramızda kurulan bu kardeşlik bağı ömrünüz boyunca sürecektir.» sözleri bunu kanıtlamaktadır.

Bir Masonun görevi kardeşlerine, sözün tam anlamıyla yardım etmek, onları her bakımdan aydınlatmak, korumak ve haksızlığa karşı, hayatı pahasına da olsa savunmaktır. Masonluk çalışmayı, insanın en başta gelen görevi olarak bilir; üyelerinin bedensel ve düşünsel emekleriyle kıvanç duyar.

Öteden beri Masonluğun düşmanları olmuştur ve bugün bile Masonluk bunlardan kurtulmuş değildir. Bu düşmanlığa yalnız ülkemizde değil, dünyanın birçok yöresinde rastlanılmaktadır. Ancak Masonlar bunların saldırılarına, iftiralarına, hakaretlerine susarak karşılık vermiştir. Hiçbir zaman polemığe girmemiştir. Eskiden beri kendisine ulaşmış olan düşünsel, moral ve sosyal gelişmeden esinlenerek ve yalnız kendi gücüne dayanarak sessizce çalışmasını sürdürmektedir. Hak ve bilim üzerine kurulmuş olan gerçeklerden başka bir gerçek tanımaz. Bağnazlığa ve boş inançlara karşı çaba gösterir. Boş inançları bilgisizlikten ve karanlıktan doğan yanıltılar, bağnazlığı ise, saplanmış olduğu bir düşünceye ters düşen her görüşe körü körüne saldırılar olarak kabul eder. Bunun içindir ki, Masonluk hiçbir zaman insanlığı lekeleyen dinsel savaşlarla dinleri kirleten ve küçülten engizisyonlarla işbirliği kurmamış, onları kınamıştır. En önemli ilkesi hoşgörü olduğundan, anayasasında tüm dinlere, inançlara, düşüncelere saygı, büyük puntolarla yazılıdır. Çalışma konusu iyiliktir. Masonluk bir felsefe, bir din değildir. Bu nedenle üyelerine hiçbir düşünsel mezhebi aşamaz. İçten ve ahlaka uygun olmak koşuluyla, Masonluk her kaniya ve her dine saygı gösterir. Her türlü kişisel düşünceyi hoş karşılar. İnsanlar ve toplumlar arasında sevgiyi yok edip, düşmanlık tohumları eken her türlü bağnazlığın karşısındadır. Üyelerinden, iyi niyet, gerçeğin aranmasında ciddilik ve onun yayılmasında çaba, sosyal varlıkta gelişme bekler. Seçtiği bu ışık ve sevgi yolu çetin bir yoldur

Düşüncelerden saplantı, yalan, iki yüzlülük, körükörüne boyun eğme

gibi aşığılık sayılabilecek bağların çözümlenmesi için çaba harcar. Bu koşullar içinde çalışan üyelerine büyük güven besler. Tembellik ve ilgisizlik gösterenleri gerçeğın yoluna çekmeyi bir görev bilir. Masonluk toleransı yüzündendir ki, her çağda, birbirine bütünüyle karşıt felsefi, sosyal ve politik düşünceleri olanları aynı mabette toplamayı başarmıştır.

Yukarda söylediğimiz gibi Masonluk hiçbir dine, hiçbir felsefeye bağlı değildir. Masonluğun ahlakı, öteden beri her ülkede tüm dinlerin halka öğretmek istediğı ve peygamberlerce ileri sürülen «İnsanları mutlu kılmak» düsturundan başka bir şey değildir. Bu ilkenin temeli, insanların kişisel ve toplumdaki durumlarını incelemekten başka bir şey değildir. Masonluk bu tezi dünyanın her yanına yaymaya çalışmaktadır. İyilik, kötülük, adalet, dürüstlük düşüncelerinin kökenini fizikötesinde aramaz, insanların bağlı buldukları doğal yasalardan ve karşılıklı sosyal ilişkilerden, yaşam uğraşından doğduğuna inanır. İnsanlar yalnız yaşamak zorunluğunda kalınca, kendilerini çevreleyen birçok zorluk ve engeller karşısında yok olmaya mahkûmdurlar. Oysa birlikte yaşar ve yaşamın tuzaklarına karşı birlikte savaşırlarsa, aralarında günden güne gelişen, güçlü ve yıkılmaz toplumlar oluştururlar. Aynı nedenle, ister sanatçı, ister bilgin ya da devlet adamı olsun, yalnız kendi yararlarını düşünenlerin yapıtları parlak olabilir, fakat geçici göktaşları gibi göründükleri anda kaybolurlar. Toplumun iyiliğini düşünen insanın yapıtı ise, her yeni kuşağı aydınlatan bir ışık, yıldan yüzyıla ulaşan sonsuz bir güneş gibidir.

Kişilerin topluluk kurması aile kuruluşu ile başlar. Karşısındakine duyulan yakınlık, karşılıklı yardım ve hoş davranışlar, zorunluklar, zekada oluşan gelişmeler, ana, baba, evlat, kardeş sevgisini doğurmuş ve bunları bir görev haline getirmiştir. Aile içindeki bu sevgi ve saygı insanları yavaş yavaş bütün yaratıkları sevmeye alıştıırır. Nitekim çocuğun arkadaşıyla oynaması, arkadaşlık duygusunun gelişmesine neden olur. Sevginin kadına kadar ilerlemesi yeni bir ailenin doğmasına elverişli bir ortam hazırlar. Yine sevginin komşulara ve aynı dili konuşan vatandaşlara kadar yayılması onları mutluluklarına neden olduğu gibi, gerek barışta ve gerek yoksullukta, tehlike ve savaş zamanlarında birleşmelerine ve vatan için birlikte çarpışmalarına yol açar.

Giderek gelişen ve büyüyen bir ilginin oluşturduğu bu belirtiler, ardarda gelince bir alışkanlık ve zorunluğa dönüşürler. Bir yandan

düşüncelerdeki uyanış, öte yandan aile kuruluşunda görülen gelişme, dostlara, zayıflara, toplumun her bireyine yeni görevler aşılar. Bu görevler özellikle eğitim görmüş insanların dimağına derin bir biçimde yerleşir ve giderek kişinin doğal karakterine geçer. Bundan sonra artık hiçbir ödül beklemeksizin, içinden gelerek iyilik dağıtma-ya başlar.

Gözlemler göstermiştir ki, sosyal ilişkiler insanların zeka düzeyi ve dolayısıyla bilimin ve ahlakın ilerlemesiyle orantılıdır. İnsanlığın ilerlemesinde ve demokrasilerin ağır basmasında en büyük rolü bilim ve iyi ahlak oynar. Masonluk bu görevi hiçbir zaman unutmamış ve hep yerine getirmeye çalışmıştır; bilim ve ahlakın yükselişi yönünden hep ön sırada kalmaya uğraşmıştır.

Masonluk bir yandan düşünceleri daha iyileştirmeye, boş inançlardan kurtarmaya çaba gösterir, öte yandan da kişisel ve sosyal görevlerin yerine getirilmesinde hiçbir ödül beklememeyi öğretir. Vicdanın hoşnut olması, namuslu kişilerin beğenileri en büyük ödülüdür. Kardeş yaptığı bütün insanların yasa önünde eşit ve özgür olmalarına titizlik gösterir. Masonluk, tarihi boyunca hak ve özgürlüğe saygı göstermiş, 18. yüzyılın sonlarına doğru yayınlanan «İnsan Haklarının» hazırlayıcısı olmuştur.

Masonluk toplum bilimi alanında da ilgisiz kalmamıştır. Burada da hep bilimsel yöntem ve sonuçlara dayanmıştır. Sosyoloji bir yandan insanların hak ve özgürlüklerinin savunma esaslarını, öte yandan insanın insanca yaşaması için gerekli olan koşullar, insanlığın ayakta kalmasını sürdürecekten araçları hazırlamaya zaman zaman çalışmış ve tüm davranışlarımızda, eğilimlerimizde zaman ve yerine uygun uyum sağlamaya, anlaşma ve düzen kurmaya çaba göstermiştir. Sosyolojinin bu amacı, tüm bilgi gücünü harekete geçirerek gerek ailede, gerek toplum içinde insanların ortak mutluluklarına büyük yardımda bulunmuştur.

Bugün Masonluk tarihi, kaçınılmaz ve gerekli bir takım toplumsal yasaların gereksinmesi içindedir. Çevremize biraz dikkatlice bakarsak, burada kişisel bencillik nedeniyle hep çıkar kavgalarına, aşırı isteklerin doğurduğu kavgalara, yoksulluklar, acılar, sosyal kinler ve savaşlara tanık oluruz. Ticaret ve endüstrinin alabildiğine giden uğraşları süresince hergün birçok çocuğun, en güçlü ve akıllı kadın ve erkeklerin yokoluşları sırasında, birçok insanın da güç ve akıl harca-

madan ve kimseye yararlı olmadan mal mülk ve zenginlikleriyle aşırı eğlenceye daldıklarını görürüz.

Masonluk bütün bu olaylara karşı kamu oyunu, sosyoloji bilginlerini, yasa yapıcılarını ve hükümeti uyarmak, gerekli tedbirlerle tüm kötülüklerle karşı gelmek zorunluğundadır. Masonluk bu tür cinayetlerin çirkinliğini göstermek için genel vicdanda kıpırtılar uyandırmaya, aşırılıkları azaltmak için çalışmaya da zorunludur. Masonluk her zaman kaba kuvvet ve baskılara karşı tiksinti duymuş, hak ve adaletin yerine gelmesine çaba göstermiştir.

Masonluk hiçbir zaman yüklendiği fiziksel, ahlaksal, toplumsal görevlerinde kayıtsız kalmamıştır. İnsanlığa karşı olan görevlerinde de geride kalmamalıdır. Bütün kardeşler bir olup, bugünkü bilimsel gelişmenin önderliğinde gelecekte aydın yola ulaşmalıdır. Yorulmadan gerçeği aramayı sürdürmelidir. Bu sayede insanlık barış ve mutluluğa ve tam bir özgürlüğe erişecektir. İzin verirsiniz, biraz da gerçek Masondan söz edeceğim. Her Mason, locasında özgürdür. Bir Masonun boyun eğmek zorunda olduğu tek disiplin, spiritüel disiplindir. Bir locanın çalışma kadrosunca özgür biçimde kabul edilen bu disiplinden başka, hiçbir Mason herhangi bir Masonik baskı altına alınamaz. Fran Masonluğun sinesinde ona hiçbir yükümlülük yada inanç baskıyla kabul ettirilemez. O yalnız vicdanının ona buyurduğuna boyun eğer. Her zaman bağlı kalacağı ilke «Hür Locasında, Hür Mason olmaktadır.»

Fran Masonlarca kabul edilen «susma» yasası üzerinde çok konuşulmuştur. Büyük bir üstadın dediği gibi susmak, yalnız birşey söylemek değil, birisinin konuşmasını dinlerken, içinden de olsa hiçbir düşünce yürütmemektir. Zira insan içinden hep kendi düşüncesinin doğru olmasını ister. İnsan böyle bir susuşa kendini zorlarsa, konuşanla ters görüşte bulunmak olasılığı kalmaz. Özgürce kabul edilen bu disiplin sayesinde konuşmacının düşünceleri daha iyi anlaşılır ve gerçeğin nerede olduğu ortaya çıkar .

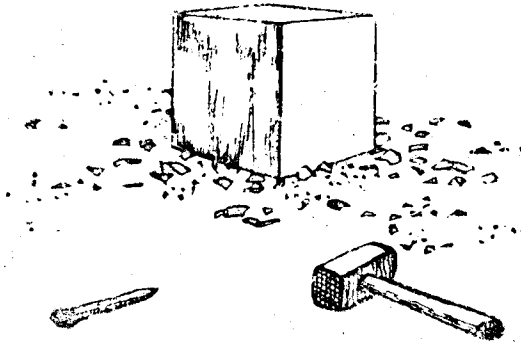
Aydın gelişme doğal olarak güzellik yolundan geçer. İnsan ne kadar bilgin olursa olsun, kendisinde güzellik duygusu yoksa, hiçbir zaman Mason olamayacak bir yabancı kalacaktır. Bu nedenle Masonluğa alınmış olan kişi kaynağını güzellikten alan bir ahlak sahibi olmalıdır.

Masonluğa alınmış olan, davranışlarını inceler ve ancak davranışının

güzel olduğuna iyice inandıktan sonradır ki onu yapar. Davranışı kendine çirkin görünürse, içinde onu yapmakta bir övünme nedeni bulmazsa, tersine bu davranış çok az da olsa kendisine ayıp görünürse, böyle bir davranışta bulunmayacaktır. Çünkü o, küçülmek istemez. Bunun tersini yapan Mason ne ölçüde yüce düşünceli olursa olsun, bir yabancı kalmaktan kurtulamaz.

Birçoklarının ileri sürdükleri gibi Masonik bir ahlak yoktur. Birçok Mason bir rastlantı sonucu yada uyuşma nedeniyle benzer ahlak davranışlarında bulunabilirler. Ancak bu, benzer biçimde düşünen insanların benzer sonuca varmalarındadır. Bu nedenle Masonik ahlak (etik masonik) deymi öznel (sübjektif) olmaktan öteye gitmez.

Sonuç olarak diyebiliriz ki: Gerçekte Masonik bir doktrin yoktur ve hiçbir zaman olmayacaktır. Her Mason özgürdür. Büyük Locaların yönetim yönündeki baskılarına karşın, Locaların her biri de özgürdür. Masonluk, bir çalışma yöntemi yada inisiyatik bir yoldur. Bir kilise değildir. Masonlukta sevginin önemli rolü vardır, dogmacılığın ise hiçbir rolü yoktur. Değerli kardeşlerim, kişi olarak, ailenize ve ulusumuza karşı erdemli olmanızı dilerim. Kendiniz için, tedbirli olun, itidal, size yol göstereyim, sebat destek olsun ve adalet ile insaf tüm işlerinizde rehberiniz olsun. Gerçek Masonik süsler olan hayırseverliği ve şefkati tüm ihtişamı ile sürdürmeğe özellikle dikkat ediniz.

Tampliye Şövalyeleri

Raşid TEMEL

Onbirinci yüzyılda başlayan haclı seferleriyle mukaddes topraklara gelenler, buralardan çıkarıldıktan sonra Kıbrıs, Rodos, en sonunda Maltaya yerleştiler. Bir kısımda Avrupaya dağıldılar. 1309 da Rodos şövalyeleri, 1530 da Malta şövalyeleri olarak tanındılar. Bu düzen Maltada 268 yıl devam etti. Sonunda Napolyona teslim oldular ve aktif yaşamları sona erdi.

Bütün bunlardan ise değişik ritlerde birçok tampliyelerle ilgili Masonik dereceler meydana geldi. Masonluğun bir. Doğu ürünü olduğu ve Avrupaya tampliyeler tarafından getirildiği söylenilir olmasına rağmen, Masonlukla orta çağ arasında ne gibi bir bağlantı olduğu hakkında söylentiler değişiktir.

Tampliye dediğimiz bu şövalye-

lerin bir kısmı Avrupanın her yanına dağılmışlardı. Örneğin De Molay'ın altında toplanan Avrupalı tampliyelerin bayrağı siyah beyazdı. Siyah dehşet ve düşmanlık, beyazda dostlara karşı dürüstlüğü simgelerdi.

Bütün bunlara tampliye şövalyesi denilmesi bazılarımızı yanlış düşünmeye yöneltebilir. Yani bunların hepsinin birbirine bağlı ve aynı şey olduğu düşünülebilir. Halbuki bunlar aynı görüşlere sahip olmadıkları gibi birbirine ters bile düşerler. İsimleri benzemesine rağmen, bugün Skoç riti ile York ritine bağlı olanlar arasında dağlar kadar fark vardır, anlamları tamamen ayırdır.

York ritindeki tampliye dereceleri etkileyici oldukları kadar koyu dincidirler. York ritinin son dereceleri olan Malta Şövalye-

si ve ampliyeye Şövalyesi dereceleri dini doktrini muhafaza ederler, Orta Çağ düzenini devam ettirirler ve Hıristiyan hayatın öğreticisi olarak kabul edilirler. Yani bunlar yalnızca kendi görüşlerine göre ayarlanmış, bizim bildiğimiz ve inandığımız Masonluğa uyum sağlamazlar. Bakın Coil's Masonik Ansiklopedi bunlar için neler yazıyor:

«Malta Şövalyesi derecesi herhalde ritüeli iyi bilmeyen bir acemi tarafından ortaya atılmıştır. Böylece ters anlaşılan birkaç işaret ve kelimelerden Malta Şövalyesi ve Tampliyeye Şövalyesi dereceleri ortaya çıkmış ve günümüze kadar gelmişlerdir. Bilindiği gibi bunlar direkt ve kasti bir şekilde York ritine girmişlerdir.»

Albert Pike'in *Morals and Dogma*'sında dahil, Skoç ritince hazırlanan bütün kitaplarda bu şövalyelikler hakkında tek bir kelime yoktur. Skoç ritmi bunları uydurma kabul etmektedir ve ağızlarına bile almazlar, yok kabul ederler ve tamamen görmüşlerdir.

Skoç ritinde ise insan tabiatındaki dualizm sembolize edilir. Aydınlık ve karanlık, iyi ve kötü,

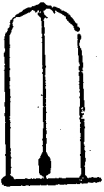
bilgi ve cehalet gibi. Skoç ritinin ilkesi malumdur. «İnsanın ilerlemesi davamız, düşünce serbestliği en yüce dileğimiz, vicdan hürriyeti görevimiz ve bütün insanlar için, her yerde, eşit haklar güvencesi savaşımızın son hedefidir.» Ne güzel, değil mi? Şimdi varın bunları York riti ile kıyaslayın. Doğru Masonluk York ritinde olduğu gibi insanları ayıran hiçbir ilkeyi tanımaz. Sadece bizleri sihirli bir bağ ile birleştiren kalplerimizin evrensel lisanını tanır.

Skoç riti yayınları dışında kalan yüksek dereceler üzerine yazılan kitapların çoğunda, bu derecelerin hangi rite ait olduğunu anlamak biraz karışıktır. Skoç riti ile hiçbir ilgisi olmayan bazı dereceler, dikkatli olmayanlar için, sanki bu rittenmiş izlenimini verebilirler. Onu için bu kitapları okurken çok dikkatli olmalı, skoç riti ile ilgili olmayanlar ayrılmalı ve hepsi birbirine karıştırılmamalıdır.

Bu dereceleri Skoç riti ile karıştırmak onun saflığını ve temliğini bozmaktır. Bakarsı Malta Şövalyesini Skoç riti içine sokmuşlar. Bunlarda olduk şeyler değildir. Çok dikkatli olalım.

Müracaatlar :

Coil's Masonik Ansiklopedi
Higher Degrees Handbook Ward
Pocket History of Freemasonry Pick ve Knight

Türkler ve Masonluk

Nezih RONA

Tarih boyunca insanlarda tefekkür, Şamanizm, Hermestod, Kabbela ve Epifani olmak üzere dört devre geçirmiştir. Bu tefekkürlerin hemen hepsinin ideali, İlahi Sır'ı aramak olmuştur. Hiç biri bir din veya mezhep kurmayı amaçlamamıştır. Budizm, Konfıcyüs dini, Musevilik, Hıristiyanlık ve Müslümanlık gibi dinler bu dört tefekkürden ilham almışlar ve insanlığı değişik bir yol ile irşad etmeyi üstlenmişlerdir. Tefekkür, bir Üniversite halinde gelişerek insan'da güzellik duygularının gelişmesine ışık tutmuştur. Dinlerin dışında Hümanist görüş ise, Tolerans, Düşünsel Hürriyet, Lâiklik ve Bilimsel ve Teknik gelişmeler hep bu tefekkürün ürünü olmuştur.

Şamanizm tefekkürünün beşiği, Orta Asya'da Tanrı dağlarının etekleri olmuştur. Tarihin çok eski devirlerinde, bu yörede, bilimcilerin Türkik diye adlandırdıkları toplumlar yaşıyorlardı. X. yüzyılın başlarında, Maveraiün-nehir'de (Nehirler ötesi) İslâmiyeti kabul eden Oğuz Türkleri, çeşitli nedenlerden ve özellikle Karahitay-Harzemşah mücadelelerinden ve Moğol istilâsı yüzünden, Anadolu'ya ve Yakındoğu'ya göç etmeye başlamışlar. Göç edenler arasında, büyük kültür merkezlerinde tam Müslümanlaşmış olanlarla beraber, çok yüzeysel bir şekilde Müslümanlaşmış ve hattâ hiç Müslüman olmamış bir toplum da bulunuyordu. Bu devirlerde Abbasi Halifesinin temsilcisi olarak, Orta Asya'da araştırmalar yapmış olan İbni-Fazlan, Türk boyla-

rında ve Oğuzlar arasında, Kelime-i-tevhid'den öteye gitmeyen bir Müslümanlığın bulunduğunu belirtiyor. Hiç kuşkusuz, yüzyıllar boyu bir kültüre sahip olmuş ve onun içinde yoğrulmuş, sonradan bir takım nedenlerle başka bir kültüre geçmiş toplumların, eski kültürleri ile ilişkilerini tümü ile kesemedikleri, ona ait Öge ve Törelere muhafaza ettikleri bilinen sosyolojik bir gerçektir.

Altay kavimleri, tarihlerinin en eski devirlerinden beri, yaşantılarının sosyo-ekonomik koşulları ve Şamanist tefekkürlerinin etkisi altında, Gök Tanrı inancına bağlı Gök-Yer kültü ile Atalar ve Tabiat kültürleri olmak üzere Üçlü bir din anlayışına mensup idiler. Tarihin nisbeten geç bir devrinden itibaren Batı'ya göç eden kavimler arasında Türkler, Budizm, Zerdüştilik, Mazdeizm ve Maniheizm gibi çeşitli dinlere intisap etmişler, lâkin kabul ettikleri bu dinleri Şamanist motifleri ile bezemişlerdir. Yaşadıkları geniş coğrafi alanın bir gereği olarak, bir yandan Doğu'da Budist Çin kültürünün etkisine girerken öte yandan Batı'da Zerdüşti İran'ın inançları ile haşır neşir olmuşlar, nihayet Maniheizmi ve Mazdeizmi de tanımışlardır. Değişik bir coğrafya ve iklim koşulları ile kültürlerinin ürünü olan bu dinler, bazen aynı Türk toplumunda birbirlerine halef-selef olurken, bazen de yanyana varolmuşlardır. Karşılıklı etkilenmeler neticesi, Türklere has bir biçim almışlardır. Nihayet, daha önce başka bir dinin yapamadığı bir biçimde çok geniş toplumlara yayılarak, bunların yerini İslâmiyet almıştır. Yukarıda belirtildiği gibi, İslâmiyet'den önceki dinlerin yüzyıllar boyu yaptığı etkiler sökülüp atılamamış, bir çokları İslâmî bir cila altında Anadolu'ya ve Ortadoğu'ya göçen Türk toplumlarında bütün kuvveti ile yaşamaya devam etmiştir.

İslâmiyeti kabul eden Türkler, diğer İslâm Toplumlarında olduğu gibi, Kur'anı ve Hadis'i değişik felsefî açılarından tefsir ederek değişik görüşte mezhepleri meydana getirmemişlerdir. Bağlı buldukları eski kültürlerinin etkisi altında Tanrı'ya yaklaşma yolları (Tarikat) aramışlardır. Tarikat yalnız Türk toplumlarında doğmuştur. Bunun özünü de Şamanizm teşkil eder. Şamanizm İslâmiyet de, Tasavvuf olarak yerleşmiştir. Bütün Türk tarikatları Tasavvufa dayanmaktadır.

Büyük Türk mutasavvıfı Ahmet Yesevî, Şamanizmi İslâmî akidelerle meczederek İslâm Tasavvufunun kurucusu olmuştur. Onun mür'idlerinden büyük şahsiyetler yetişmiştir. Horasan Erenleri diye adlandırılanların bir kısmı Anadolu (Diyarı-Rum) fetholununca, oraya göç etmeye başlamışlardır. Bunlar arasında Mevlana Celâleddin-i-Rumî,

Anadolu'da Mevlevîliği, Hacı Bektaş-ı-Veli Kızılbaşlığı ve Bektaşılığı, Ahî Evren-i-Veli Ahîliği kurmuşlardır. Türk-İslam tefekkürü Mevlevîlik, Anadolu'da tasavvup ve dogmatizmin amansız önleyicisi olmuş, insan moraline yönelişte Tolerans ve Tolerantizmi en asil ifadesine ulaştırmıştır

Dördüncü Haçlı Seferi sonunda, Haçlılar İstanbul'u ele geçirmişler ve 1204-1261 yılları arasında bir Lâtin devleti kurmuşlardır. Avrupanın çok çeşitli milletlerinden oluşan bu Katolik toplum, o devirde Anadolu Selçuk Türkleri ile çok sıkı ve yakın ilişkiler kurmuş, kültür alışverişinde bulunmuştur. XV. yüzyılın ünlü tarihçilerinden Aşık Paşazade Derviş Ahmet Aşıkî (1393-1481), Bizans İstanbul'un Lâtin istilasını devrinde, Lâtinlerin de dahil olduğu bir bölüm halkın, Türk şehir ve kasabalarına yerleştiklerini yazıyor. Ötedenberi Türk toplumlarında Esnaf ve San'atkarların etkinliklerini düzenleyen Ahîlik kurumu ile temasa gelen bu yabancılar, onların, Doğudan Anadolu'ya getirdikleri deri tabaklamayı, kâğıt üretim ve aharlama san'atlarını öğrenmişlerdir.

VIII. - IX. yüzyıllarda, Abbasî hakimiyetindeki Horasan ve Maverâün-nehir'de yaşayan Türk toplumlarının bir bölümü, Ortadoğuya göç etmişlerdir. Bilindiği üzere, Emevî Devletinin yıkılıp Abbasî Hanedanının işbaşına gelmesinde en büyük pay, Horasan'da başlattığı ayaklanma ile Ebu-Müslim Horasanîye aittir. Arap ve Fars Kroniklerine, göre Ebu-Müslim ihtilâlini hazırlarken, üçyüzbin civarında çeşitli Türk zümrelerinden oluşan bir kitlenin desteğinden yararlanmıştı. X. ve XI. yüzyıllarda, Abbasîler devrinde İslâmiyeti kabul etmiş veya etmemiş, Maverâün-nehirden ta Azerbaycan'a kadar geniş bir alan içinde yaşayan Oğuzlar, Dokuzoğuzlar, Halaçlar, Karluklar ve benzeri Türk boyları, Ortadoğu'da Mezopotamya, Suriye ve Mısır'a göç etmişlerdir. Buralarda, yerli halkın onları doğudan geldikleri için, Şarkıyyun diye adlandırdıkları bu kimselere Haçlılar, Şarkıyyun'dan galat olarak Sarrasin (İngilizce Saracen) demişlerdir. Türk kavimleri göçtükleri veya istila ettikleri memleketlerin dinlerini kabul ettikleri gibi dillerini de öğrenmişlerdir, hatta adlarını da onlarınkine benzetmişlerdir. Bu nedendir ki, bir çok farsça ve arapça eserler vermiş Türk Yazar ve Bilimciler, batılılarca Pers veya Arap olarak bilinirler. Büyük bir olasılıkla, arapça konuşan bu kimselerin, Sarasin adını Avrupalılara Haçlı seferlerinden dönenler öğretmişlerdir.

E. ve K.E.S.R: Amerika Güney Jüridiksiyonu Ö. Hm: Bk: A.'i, H.C:

Clausen K. - Your Amazing Mystic Power - adlı kitabında, Avrupalı Prens ve Şövalyelerin himayesinde 27000 Operatif Masonun, Haçlı Seferlerine iştirak ettiklerinin belgelendiğini ve bunlar sayesinde de, bugün Masonik Arşivleri zenginleştiren, en eski Yahudi kavimlerine ait elyazması belgelerin ele geçtiğini bildiriyor.

Dr. Albert Mackay K.miz - Encyclopoedia of Freemasonry - adlı kitabında, Haçlılar ile Masonlar arasındaki bağı anlatmakta ve bu arada, özellikle Tampliye Şövalyelerinin, Saracen'lerle, olan sıkı ilişki sayesinde nasıl Eseniyen, Haşhaşi ve Dürzî gibi Ortadoğunun gizli derneklerinin Dogmalarına eriştiklerini anlatıyor. Mackay K.mizin düşüncesine göre ,bu Dogmalar Şövalyelerle birlikte Avrupaya getirilmiş Ramsay ve çağdaşları ile beraber ve onlardan sonra gelenler, bugünün Yüksek Derecelerinde gözlediğimiz Tampliye Masonluğunu kurmuşlar. Skoç Masonluğunun, Doğu ve Batı Şövalyeliği derecesi, adından da esinlenileceği gibi, Mabedin inşasından sonra dağılan işçilerin bir bölümünün Filistin'de kaldıkları ve Kudûs Mabedi Şövalyeliğini kurdukları, diğerlerinin ise, Haçlılar ile beraber Avrupaya döndükleri Lejandasına dayanmaktadır. Kuşkusuz bu tahmin Lejanda'dan öteye gidemez, önemli olan husus konunun Yüksek Derece Ritüellerinin yaratılmasında yaptığı etkidir.

Anadolu'ya göçen Türkler, Ortadoğu'ya göçenlerden farklı olarak, çevrelerine yaptıkları öz kültür etkinliği, kendi otonom idaresine kıyasla değişik gelişmiştir. Türkler Anadolu'da Milâddan önceki Putperestlik ve Hıristiyanlık sentezinden oluşan yeni bir kültür ile temasa gelmişler, çeşitli vesile ve nedenlerle olan ilişkilerden, karşılıklı kültür alışverişinde bulunmuşlardır. Bektaşî Menakipnamelerinde yapılan incelemelerde, bunların hemen hepsinde tabiat kültürlerinden, Şamanist unsurlara, Budist, Maniheizt unsurlardan Anadolu kültür kalıntılarına kadar çok çeşitli ve adeta bu uzun dini mace-rayı belgeleyen motiflere rastlanabilmektedir.

Halen Localarımızda uygulamakta olduğumuz Ritüel ve Törenlerimizin, Türk törenleriyle bazı benzerlikleri, sadece bir rastlantıdan ibaret olmasa gerek. Haddizatında, Masonluk ile eski Sosyal, Filozofik ve Dinsel Müesseselerin birçoğları arasındaki ilişki ve benzerlikler son derece doğal karşılanmalıdır. Nasıl ki, doğa'daki canlı cansız varlıkların günümüze kadar erişmesinde kesintisiz ve birbirileri ile ilişkili bir tekemmül zinciri mevcut ise, aynı şekilde Masonluğun da bugünkü düzeyine erişmesinde bir tekemmül zinciri mevcut olacaktır.

Kartal Sembolü ve Masonluktaki Yeri

Derleyen : Ahmet AKKAN

Xeophanes'e göre, kartal sembolü İran menşelidir. Plutarque'a göre, Zeus'un sembolü, Pline'e göre, yıldırımın yardımcısıdır. Yaratıcı ateş, yıldırım ile alakası nedeni ile ateş koruyucusu ve ilahların sevgilisi- dir. Zincire vurulmuş Prometheus'un ciğerini kemiren ve Ganymedes'i ileride Zeus'un şarap sunucusu olmak üzere Olympos'a uçuran kartaldır Pythagoras bu hayvanı ehlileştirilmesi ile de meşhurdur. Mağlup Grek ordusu bir kartal görünmesi ile harekete geçmiştir (İliada 8. şarkı). Penelope, hayalinde Ulyss'i bir kartal şeklinde görmüştür. (Odyssee XIX. 535). İskandinav mitolojisinde Edgar

kartalı, rüzgarın ulumasını sembolize eder. Meksikalılar, kartal ile yılan arasında ilişki kurarlar, onlara göre kuştüylü yılan, «halaskar Allah'ı» temsil eder. Mısır atmacasına benzetilir ve bu iki kuşun güneşe gözlerini kırpmadan bakabilmeleri, sembolik olarak ilahi ışığı temaşa edebilme kabilyetlerindedir.

Etrüskler'in ve Marius'un ikinci konsüllüğü devrinde Romalı birliklerin amblemi haline gelmiştir.

A. Volguine, bu sembolün menşei Sumer medeniyetinde bulmuştur (Symbolisme d'Aigle, Cahier Astrologique Nice 1960). Tivratta, bahsi birkaç kere ge-

çer. Apokalipste, canavar tarafından kovalanan kadına, kartal kanatlarını vermiştir (Ezechie 11.5-14, Apocalypse IV6-8). Dört yüzlü canlı, tetramorfun (İnsan - Aslan - Öküz - Kartal) bir yüzüdür. Dört İncil yazarından biri (St. Jean) dört canlının, dört ilk prensibin birinin sembolüdür.

Kartal, günümüzde ortodoks kilisesinin sembolizmasında önemli bir rol oynar. Baş rahip Kovalevski; «...ruhbanî merasimlerde, patriğin ayakları önüne üzerine bir kartal işlenmiş yuvarlak bir halı serilir ve Bizans'ta, patriğin tahta çıkma merasiminde mozaik veya kumaş üzerine işlenmiş bir kartal üzerinde, tahta çıkma nutkunu irat eder», diyor.

Kartal, İncil yazarı Yuhanna'nın (St. Jean) orta çağ hermetik hieroglifi olarak IŞIK, BOLLUK ve MUTLULUK kehanetinin ifadesidir ve ateşin sembolüdür. Kartal efsanesi bazen feniks (Zümrüdü anka) efsanesi ile birleşir.

Kanatları senelerin yükü ile ağırlaşmış bu haşmetli, yırtıcı kuş, yanmak üzere güneşe doğru yükselir; bilahere bir su membaini üç defa dalar ve bu suretle gençleşir. Burada ateş ve su ile bir yenileşme, gençleşme ritüeli ile karşı karşıya kalırız.

Kartal, Dante'ye, Jüpiter alanında, sırtın felsefesini açan ve onu müminler katına çıkarandır. Odette Viennot'a (Le Culte De l'Arbre sayfa 26) göre kartal dünyanın merkezinden yükselen ağaçta yuva kurar. Bu haşmetli kuş bir taraftan ağacı korurken, diğer taraftan insanlığın yararına gelişmek üzere tohumların altındaki nehre dökülmesini sağlar. A. Volguine, «Symbolisme D'aigle» isimli kitabında kartal ve yılan, kartal ve gök, kartal ve taş ibadetlerinden bahseder.

Çift başlı Bizans kartalı, 1198-1218 arasında Roma - Germen imparatoru Otton VI'nin mühürü olmuştur.

İki başlı kartal ile, geçmişe ve geleceğe, içe ve dışa bakan iki yüzü ile Roma'nın İanus'u arasında ilgi kurulabilir. Kartal, spiritüel otorite ile dünyaevi iktidarı birleştiren bir koruyucu semboldür. Volguine, «kibir ve tahaküm kartalını Allah'a yükselmek isteyen bir iman kartalı takip eder», diyor.

Rit bakımından, şapitr derecelerinde, kartal, şövalyeliğe sıkıca bağlıdır. 1754 Clermont şapitri, 1761 Lyon kartal şövalyeliği dereceleri kurulmuştur. E. ve K.E.S.R. 15 ve 17 derecelerinde tek başlı olarak görülmektedir (Şark Şövalyeliği, Şark ve Garp Şövalyeliği).

Templier ritinin St. Jean siyah kartalı, ekosizmin 19 derece Büyük Pontifine tekabül eder. Burada ekinoksal kartal ile solstisin St. Jean'ı birleşir. Bu derecenin sembolü 12 Zodiak'ı temsil eden, dünyanın merkezinden yükselen 12 yapraklı ağaç ile göksel Kudüs'ün resmidir. (Şapitr başkanının alnında 12 altın yıldızlı mavi bir bant vardır).

Misraim ritinde, 37-38-39 dereceler, Kartal Şövalyesi, Siyah Kartal Şövalyesi, Kırmızı Kartal Şövalyesi, 64 derece Siyah ve Beyaz Kartal Şövalyesi ünvanlarını alırlar.

Menfis ritinde, 25 derece Kırmızı Kartal Şövalyesi, 51 derece Feniks Şövalyesi ismini alır.

En azından, felfesi görüş bakımından, şövalyelik efsanesinin mirasçısı olan masonik yüksek derecelerde, dünyanın bütün Yüksek Şuraları'nın toplantılarında Şarkın üzerinde kanatları açık çift başlı kartal yer alır. P. Naudon 1765 Kadosch ritüelinin izahında; «...dünya üzerinde insan ırkını affettirme vazifesini yüklenmiş olan E.U.M.'nin oğlunun kudreti, en eski ve en alegorik ünvanı, Kartal Şövalyesi olarak adlandırılır», diyor. Bu derecenin orijinal ünvanı ve sembolü kartaldır. Burada kartal apokaliptik tesirler

altında tamamıyla hıristiyanidir. Ruhun sembolü olan kartal, dünyevi yaratıklar üzerinden uçar ve avının üzerine diklemesine iner. Zihni sezgi de, aradığını böyle anide yakalar.

Çift başlı kartal, Delf'deki, Pytie mabedinde «Zeus'un iki kartalı» şeklinde de görülmesi nedeni ile çok eskidir.

Ezeşiel Bölüm XVIII'de İsrail'in iki kavmini sembolik olarak iki kartal ile ifade etmektedir.

Büyük İskender'in doğumu esnasında iki tarafındaki kartal efsanesi, bir kahin tarafından, bu çocuğun, şark ve garbın efendisi olacağı şeklinde tefsir edilmişti.

Bir vücut ve iki başlı kartal, Kalde mabedlerinde de görülmektedir.

İkili sembolizma : Adem ile Hava, adalet ile şefkat, Şark ile Garp, Roma ile Costantinople (İstanbul), murakabe ile teşkilatlandırma, ruhaniyet ile hükümdarlık, güneş ile ay, uhrevi ve dünyevi, iman ile akıl, vaftizci Yahya ile İncil yazarı Yahya şeklinde düşünülebilir. DANTE, İlahi Komedi'sindeki çift başlı kartal, orta çağ düşüncesinin ifadesi olarak, Otoritenin iki başı, Papa; imanın kefilisi, İmparator; imanın koruyucusu olarak görülmekte ve başlardan biri

kaybolursa, vücudun tamamının anarşiye düşer olması ve organların rollerinin karmaşaya girmesi, şeklinde tefsir ediyor. (Jean Tourniac - Symbolisme Maçonnique et Tradition Chretienne. 1965 sayfa 86-102).

Yüksek Şura'nın sembolü olan bu amblem, tabiatdaki düallite istikametinde, Akıl ve İmanın, bu kuş vasıtasıyla, İktidarın sembolüdür. «Bu itibarla hakimiyet ezelden ebede kadar gitmekte, çift başlı kartal hem geçmişi bilmekte, hem de geleceği önceden görmekte, yani onu da bilmektedir. Bu bakımdan tıpkı Zeus'un babası, zaman tanrısı gibi, ezelden ebede bütün hayatı kucaklamakta, aynı zamanda bütün kainatı da nefsinde birleştirmektedir» diyor Sahir Erman kardeşimiz.. Bilhas- sa 30 derecedeki yarısı beyaz, yarısı siyah kartal iki asil maddenin (altın ve gümüş) ve nihayet iki dövizi (Ordo ab Chao) ve (Deus meumque Jus) düallitenin diğer aksesuar özellikleridir.

Kartal ile beraber icra kuvvetini ifade eden kılıç daima mevcuttur. Kartalın kanatları açıktır. Kartalın uçuşu sırasında, keskin gözleri sayesinde, her iki yarı kürede olup bitenleri görebileceği gibi, bir olaya müdahaleye karar verince, şimşek hızı ile yere inip bu kararını uygulayacağını belirtmektedir.

Açık kanatlar bazen yukarı bazen aşağı durumdadır. Başların üzerinde bazen taç bazen üçgen vardır. Bazen kartalın göğüs kısmında üçgen mevcuttur. 31, 31, 32 derecelerde taç dünyevi hakimiyetin sembolüdür.

33 derecede taçın yerini, ruhi hakimiyetin, mistik ve inisiyatik ilahi esasın sembolü, üçgen ve pentagrama alır.

Nihayet kartal, H.B.U.M.'lerin sembolüdür.

Yavaş yavaş, kişi, güneşe raslamak üzere göğe yükselmeye başlar. Artık O, kendi küllerinden yeniden doğarak gençleşen ve parıldayan kuş, zümrüdü anka (feniks) devresini de aşmıştır.

H.B.U.M. kartal gibi zaman ve mekanın, herşeyin üzerindedir.

Bu yırtıcı kuş etrafa otoriter, hatta mütecaviz ve hiç bir şeye itimat etmeyen ve mütereddit bir gözle bakar.

Yalnızdır, hakimdir, ileri derecede hayırseverdir, hatta efsaneye göre, kuşların en çelimsizi, çalikuşunun yardımcısıdır.

Kuşların kralı olarak, aktif, döğüşken, hiç çekinmeden en yüksek mesafelere çıkmasını bildiği gibi, mücadele için yere inmesini de çok iyi bilir.

Symbolisme Maçonique Traditionnel (Jean-Pierre Bayard) Le Symbolisme de la Croix (R. Guenon)

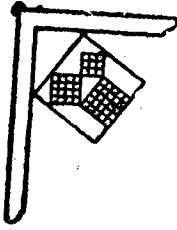
Symbolisme Maçonique et tradition Chretienne (Jean Tourniac)

Encyclopedia of Freemasonry (A. Mackey)

Eski ve Kabul Edilmiş Skoç Riti Açıklamaları (Sahir Erman)

Yukarıdaki literatürden tercüme ve kısaltma suretiyle hazırlanmıştır.

Masonluğa Yapılan Yakıştırmalar

Rüçhan ALTUĞ

Masonluğu zihinlerde saptırmak için, onun siyonizm ile ilişkisi olduğu yolundaki iddiaların, uzun zamandan beri Masonluğun sırtına yüklenmiş yanlış bir görüş olduğunu düşünmekteyim.

Nitekim 14 Nisan 1974'de Mekke'de toplanan ve tamamen siyasal bir nitelik taşıyan Müslüman Örgütler Birliği konferansında, Masonluğun Siyonizm ile suçlanması ve bu suçlamada da ispat olarak Masonluğun ritüellerinde kullandığı sembollerin, isimlerin ve lejandların Tevrat ve İbrani tarihinden alınmış olduğunu göstermeleri, hemen bunun arkasından 22 Ocak 1976 tarihinde Türkiye Cumhuriyet Senatosuna sunulmuş ve tahkikata sevk edilmiş olan Masonluk ve Siyonizm konusunda da aynı suçlamaların yapılması, sanırım biz Masonları bu konuya daha ciddiyetle eğilmeye ve işin iç yüzünü bilmeye zorlamaktadır.

Çünkü herhangi bir yerde bir Mason kardeşe Masonluğun bu lejandlarla Siyonizme veya başka bir ölküye hizmet ettiği gibi haksız bir itham geldiği taktirde, o kardeşin somut bilgilere ve tarihe dayanarak gerçekleri savunacak bilgisinin olması, en azından kendi vicdan,

inaniş ve bilgi dağarcığı için gereklidir sanıyorum.

Bu düşünce çerçevesi içinde sizlere ilk önce :

1 — Sembol ve lejandların Masonik öğretilerdeki nedenlerini,

2 — Bu isim ve lejandların neden çoğunlukla İbrani tarihi ve Tevrat'tan alınmış olduğunu ve bunu anlayabilmek içinde bu tarihin bir özetini,

3 — Tüm lejand ve sembolleri ile Masonluğun global bir tarihi,

4 — Bu isim ve lejandları almış olmakla Masonluğun Siyonizme veya başka yabancı bir ülkeye hizmet edip etmediği hakkında bilgi ve tartışmaları dört ayrı bölüm halinde sırasıyla sunacağım.

İlk önce çok kısa olarak Masonlukta sembol ve lejandlara neden önem ve yer verildiğine değinelim.

Bir düşünce veya verinin, insan zihninde derinliği olan çizgilerle kazılıp yer etmesi için tarihteki lejandlar ve lejander kahramanları, o düşüncenin önderi ve sahibi olarak göstermenin ne denli etkili olduğunu, Masonluk asırlar önce kavramıştır.

Örneğin Atatürk ilkeleri bunun için en anlamlı bir misaldir. Bugün Atatürk bizler için tarihi bir kahramandır.

İki asır sonra lejander bir kahraman olacaktır. Yani Atatürk imajıyla, sloganlarıyla, yaptıklarıyla her zaman, memleket sevgisi, iyilik, doğruluk ve cesareti simgeliyen tarihi bir kahramandır.

Bunun gibi düşüncelerin ve anafikirlerin zihinlerde şekillenip yerleşmesi içinde sembollerin ne kadar faydalı ve etkileyici olduğunu anlayıp Masonik umdeleri anlatmak, hafızalarda yerleştirmek ve Masonlar arasında bir nevi iletişim yaratmak için sembolleri kullanmıştır.

Bunun içinde bir örnek vereyim. Beyaz eldiven ellerimizin kirliliğe bulaşmadan tertemiz kalmasını sembolize eder ve her toplantıda beyaz eldivenini takan bir Mason'un zihninden bu düşünce ve inancın çıkması adeta imkânsızdır. Netice olarak da bu çok etkili ve değişik öğretim sistemi ile Masonluk tarih boyunca devamlılığını, cazibesini ve merak uyandırıcılığını insanlar arasında sürdürme gelmiştir. Bu sebeplerden dolayı Hz. Süleyman, Hiram, Süleyman Mabedi ve daha bir çok isim ve hadiseler Masonların zihinlerde yerleştirmek istedikleri :

Azim, irade, gayret, cesaret, bilgi, iyiniyet, hoşgörü, gönüllerdeki in-

sanlık mabedi ve tek tanrı inancı ve bilinci gibi faziletleri simgeleş-tirmişler ve Masonik ritüellere girmişlerdir.

Şimdide ikinci kısım olan, söz konusu lejandların ve ritüelik isimlerin sadece bir kısmının kaynağı olan İbrani tarihini kısaca bir gözden ge-çirelim.

İbranilerin Filistin'de ilk görünüşleri Tevrat'a göre M.Ö. 2000 - 1700 senelerinde, klasik tarihlere görede 13. yüzyılın sonuna doğru İbra-him'in kardeşinin oğlu Lût ve kabilesi ile birlikte çölden Suriye sı-nırlarını izleyerek Filistin'e inip Güney Filistin'de yerleşmesiyle başlar. Tevrat'a göre İbrahim'in oğullarından İshak İbranileri, İsmail ise Arap-ları temsil eder. İbranilere İsrail adını veren İbrahim'in torunu Ya-kup'tur. Çünkü Yakup'un bir adıda tanrı ile arasında geçtiği rivayet olunan bir efsaneye göre İsraildir.

Filistin'deki açlık ve etnik gurupların baskısı dolayısıyla Yakup Mı-sır'a göç etmiştir. Mısır'da zamanla çoğalan İsrail Oğulları, sonraları Firavunların baskı ve zulmüne uğramış ve içlerinden Yevi soyundan gelen Musa, 12 kabileyi Firavunların zulmünden kaçırarak kurtar-mıştır (M.Ö. 1230 - 1215).

Realist fikirlere sahip olan Musa çöle getirdiği kavgacı, geçimsiz, huy-suz ırkdaşları arasında, ahenk ve nizam kurmak, onları birleştirmek için insanlık üstü bir kudrete dayanan, esaslı bir kavrama ihtiyaç ol-duğunu hissediyordu. Musa tüm İsrail oğullarına ait olmak üzere kendi klânının tanrısı olan Yahova veya Yahveyi tek tanrı ola-rak ilan etmeyi tasarlıyordu. Birleştirmek istediği kabileleri Herop dağına götürmüş ve orada ibadet etmelerini istediği tek tanrı Yaho-vayı onlara alevler arasında göstermiş ve hepsinin kabul ve inancını sağlamıştır. Bundan sonra da Masonluk ve insanlık âleminde çok önemli yeri olan ve Herop dağında kendisine verilen yani vahiy olan 10 emirlik yasayı da ırkdaşlarına getirmiştir.

Bu hadiseler olurken daha henüz yeryüzünde ne Hıristiyanlık ne de Müslümanlık vardı. Bütün dünya putperest, fetişist çok tanrıcı idi. Ve bu şekilde yeryüzünde ilk defa tek tanrı bilinci ve inancı doğmuş oldu. Musa'nın Mısır'dan dönüşünden 200 sene kadar geçmiş ve Davut ile Süleyman'ın saltanat devirleri başlamış. (M.Ö. 1025 - 953) İşte bu tarihlerde Davut'un tasarladığı, fakat oğlu Süleyman'ın yaptığı ve başlangıç tarihi M.Ö. (967) olarak kabul edilen, dünyanın en gör-kemli ve insanların tanrıya adadıkları tek yapı olan ve mesleğimiz-deki ülkü mabedini sembolleştiren, bütün tarihçilerin hürmet, hayran-

lık ve takdirle bahsettikleri Süleyman mabedinin yapılışı, işte İbrani tarihinin bu yıllarına tesadüf eder. Mabet Kudûs'te Moriah adı verilen tepede kurulmuştur. Burası Nuh peygamberin şükranlarını sunmak için kurban kestiği, Hz. İbrahim'in oğlu İshak'ı tanrıya kurban etmek istediği tanrının Hz. Davut'a görüldüğü ve Hz. peygamberin mirac'a çıktığı yani tanrı ile karşılaştığı ve her üç din için de çok mukaddes olan bir yerdir.

Süleyman'ın zenginliği, hak severliği, eşitlik anlayışı, saltanatının son seneleri hariç İbranilerin refah devrini teşkil eder.

M.Ö. (740 - 710) tarihindeki Asur istilası ile İbrani tarihinin kötü sayfaları başlar. Bundan sonra Mısır ve Babil istilâsı, onun arkasından da Pers istilâsı ve hakimiyeti başlar. Bundan sonra da İskender ve Romalılar devri başlar. Böylece, Asya kapıları Helenistik kültüre açılmış olur.

M.Ö. 63 — M.S. 70 sıralarında milyonlarca yahudi öldürülmüş, köle olarak satılmış ve Roma'da Gladyatör ve vahşi hayvanlara parçalatılmıştır.

Tarihin bu dönemlerinde ortaya çıkan en önemli hadise ise Mesih (Hz. İsa)'nın gözüküşü ve İsa'dan otuz yıl sonra onu hiç tanımayan olan Tarsuslu Paulus (St. Paul)'un (ki onunla orijini Musevidir) Hıristiyan dininin esasını teşkil eden İncili yani Yeni Ahit yazmasıdır. (Tevrat eski Ahittir.)

İşte böylece M.Ö. 2000 senelerinde İbrahimle çölün ortasında başlayan bu İbrani tarihinin M.S. 70 senelerine doğru gladyatör arenalarına kadar kısaca görmüş ve takip etmiş olduk.

Kral Süleyman'ın, Süleyman Mabedinin, Hiram efsanesinin ve bazı mukaddes kelimelerin çıktığı veya alındığı tarih işte bu tarihtir. Toplum da böyle bir evre geçirmiş, tek tanrı inancına sahip bir toplumdur. Bu tarihi süre içinde Siyonizm propagandasının en ufak bir belirtisinin dahi olmadığı, İsraililerin sadece bir var olma, toprağına sahip olma ve yaşayabilme savaşı verdikleri açıkça görülmektedir. Bu devrede henüz Müslümanlık yoktu.

Bu yazımda İbrani tarihine yer vermemdeki en büyük sebep, Masonluğun kullandığı lejandları ve sembolleri almış olduğu bu tarih süresinde —tekrar ediyorum— Siyonizmin en ufak bir belirtisinin dahi olmadığını anlaşılması içindir.

Şimdi de ilk başta yapmış olduğum çerçeveye uyararak üçüncü kısım olan, Masonluğun global bir tarifini sunacağım. Bundan da maksadım Masonluğu itham edenlere ve ithamlar karşısında müdaafa durumunda kalanlara, Masonluğun ne olup ne olmadığını anlatmaktır.

Burada Naki Cevat Akkerman Üstadımın güzel üslup ve tariflerinin çoğuna sadık kalacağımı hatırlatmak isterim.

Modern veya Spekülatif Masonluk, ilk insanın birbirine yardım etme ve birbirini koruma bilincinin uyanışı ile doğmuş ve uğrunda her türlü fedakârlığın yapıldığı içgüdüsel bir eğilimin anlatımı olan sevgi beşiğinde progresif bir tempo ile gelişerek, insan sevgisini ve haklarını en ulu amaç sayan tam bir düşünce ve vicdan özgürlüğü içinde felsefede, bilimde, sanat ve teknikte ve psiko-sosyal bütün olaylarda akla, deneye, kritiğe ve yargıya dayanan insanların mutluluğunu renk, ırk, din, gelenekler ayırımı gözetmeksizin, onların barış, huzur ve beraberliğinde arayan insancılık amacıyla billûrlaşmıştır.

Masonluk, kuruluş olarak dinsel ya da siyasal hiçbir gücün etki ve zorlamasıyla değil, kaos içindeki insansal varlığa, gerçek düşünceye ve ahlâkî temellere dayalı bir birlik düzeni verme amacıyla vicdanlardan kopup gelen toplumsal bir düşünce ve kültür ürünüdür.

Masonluk, yukarıdaki amaçlarda yeryüzüne yayılmış olmakla beraber, iddiaların aksine, birçok sosyal ve siyasal kuruluşlar gibi «Alliance ya da Union» halinde ortaklaşa merkezi bir dünya Masonlar Birliğine «Lique»e sahip değildir. Öylesine ki, her ülkenin kendi bayrakları altında çalışan Büyük Locaları, tamamen özgür ve bağımsız nitelikte olarak birbirinden ne emir ne de yönerge yani direktif alırlar. Yalnız ortak yan olarak, bir Büyük Locanın kuruluşuna ilişkin izin, muntazam başka bir Büyük Loca tarafından verilmesi ve temel ilkeler bakımından çalışma kılavuzlarının birbirine benzemesi gösterilebilir.

Masonluk, felsefi açıdan bir öğreti toplumdur. (Socleté' Doctrinaire) Bu bakımdan üyelerinin düşünsel ve tinsel çalışmaları, her biri özerk nitelikte olan, birbirinin işine karışmayan atölyelerde yapılır. Bu atölyeler, her yönüyle evreni simgeleyen birer mabet niteliğini taşır.

Din ve politika tartışmalarının tamamen yasaklandığı bu atölyeler, duyguları ve düşünsel yetileri etkileyen ve insan ruhunun derinliklerine kadar inen anlamlarıyla onu, özellikle düşünsel ve ahlaki açıdan olgunluğa erıştiren bir takım simgesel araçlar ve avadanlıklarla donatılmış bulunmaktadır.

Bu arada zaman ve mekândan arınmış, yaratıcı bir tek tanrıya inanan Masonların bu yüce kutrete imandan esinlenen irade ile olgun, ileri ve birlik içinde bir insanlık dünyası yaratmak için göstermeye zorunlu oldukları çaba ve uğraşının yoğun özünü ve Evrenin Ulu Mimmarının bu çabayı ve uğraşı harekete getiren gücünü simgeleyen göksel ve kutsal üç kitap, çalışmalar başlarken saygı ile açılır.

Çalışmalar sırasında görevlilerin giysileri, kendilerine özgü simgesel anlam taşır. Tıpkı mabetlerdeki görevlilerin, üniversitelerde ders veren profesörlerin, mahkemedeki yargıçların ve tanrı rahmetine el açarak semaya giren mevlevilerin giysilerinin taşıdığı simgesel ve özel anlamlar gibi.

Bu uzun tarife Albert Pike'in tarifini katmakta şanırim fayda vardır. Yani: Masonluk, alegori perdesi arkasına gizlenmiş, sembollerle ifade edilen bir ahlak sistemidir.

Masonluk bu ahlak sistemine uyan bütün sistemleri sadece Yahudi tarihinden değil onun dışındaki bir çok ülke tarihinden ve Konfüçyüs gibi bilgelerin sözlerinden almıştır. Yeterki kendi ahlak sistemine uysun.

Bilindiği gibi otuz üç basamaklı olan Masonlukta, genel felsefenin bazı metafizik ve bilgi, klasik felsefenin normatif açıdan estetik, etik ve lojik, reel bilimler açısından da daha çok psiko-sosyal ve tarihi problemleri kapsayan ve eğitimsel değer taşıyan her basamağın bir ritüeli vardır.

İkiyüzelli yıllık bir geçmiş sürecinin ürünü olan bu çalışma kılavuzlarının kapsadığı simgesel özdeğişler, mecazlar, tarihi öykülerle çalışma yöntemleri ve düşünce, vicdan özgürlüğü, sosyal adalet ve sosyal güvenlik kavramlarıyla, sevgi, tolerans, huzur ve barış temellerine dayalı beşeri birlik ve kardeşlik amacını güden ve bunları engelleyen bilgisizlik, bağınazlık ve ihtirasla düşünsel ve kültürel savaşımı içeren konuları, dinsel ve siyasal hiç bir ayrıcalık ve üstünlük taşımaz.

Localarda ve atölyelerde çalışma aracı olarak taşıcı, duvarcı ve marangoz gibi esnafın kullandıkları araç ve avadanlıklarla, ayyıldız, güneş, hac, girift üçgen gibi dinsel ve ulusal anlam taşıyan işaretler de tamamen sembolik anlamlarıyla hiç bir ayrıcalık ve üstünlük taşımazlar.

Çalışmalar, ulusal bayrağı saygı ile selamlamakla başlar.

İşte buraya kadar, sembol ve lejandları, bunların bazılarının alındıkları kaynak olan İbrani tarihini ve Masonluğun ne olduğunu ve amaçlarını özet olarak gördük. Son olarak da sembol ve lejandlarla ilgili yanlış olduğunu düşündüğüm yakıştırmaları cevaplamaya çalışıp yazımı bitireceğim.

Mukaddes kitabımız Kuran-ı Kerim tetkik edilecek olursa: Seb'e suresinin 12. ve 13. ayetleri Süleyman Tapınağının yapılışı ve yıkılışından bahsetmektedir. Kur'an-ı Kerimde Hz. İbrahim, Yakup, Yusuf, Hz. Musa, Hz. Davut ve Süleymandan yüceltici övgülerle bahsedilmiştir. Sâd süresinin 26. ayetinde insanlar arasında adaletle hükmetmesi emredilen Hz. Davut ve ülküsünden bahsedilmiştir. Gene Kur'an-ı Kerimin Kasas, Araf ve Tâha surelerinde Hz. Musa'nın peygamber oluşu ve öyküleri anlatılmıştır.

Kutsal kitabımız Kur'an-ı Kerimin bütün açıklığıyla ortaya koyduğu İsrail öykülerinden alınacak derslerle birlikte Ad. Lûd, Semut gibi kavimlerin başlarına gelen felaketlere ilişkin olayların sosyal ve özellikle insanların mutluluğu açısından alınacak derslerin ahlaki değeri ne ise, bütün bu tarihsel öyküler arasında simgesel nitelikte olarak bir olayın Mason ritüelindeki sosyal değeri de aynen odur. İşte bütün bu bulgular ve hakikatlerle, Siyon ülküsü (ama dikkat edelim aksiyon halindeki değil, fikir halindeki siyon ülküsü) ve İbrani tarihinin bir bölümünü kapsayan Kur'an-ı Kerime nasıl Siyonizmin övgücüsü diyemeysek, Mason ritüellerinin bir bölümünü kapsadığı sembolik bazı lejandlar nedeniyle de bu öğreti düzeninin bir Siyonist kuruluşu olduğunu iddia etmenin, sağduyu ile bağdaşmayacağı, akli selimin gün gibi açık bir icabıdır.

Ritüellerde geçen İbranice sözcükler, bu kavmin tarihinde geçen bir olayla 2900 yıl önce Süleyman tarafından Siyonda yapımına başlatılan tapınağın inşası sırasında geçen simgesel cinayet olayına, yine simgesel anlam getiren öğelerden başka birşey değildir.

İbranicedeki (Tsion) Sion kelimesinin üç manası vardır :

- 1 — Kutsal Kudûs (Yeruşalayim veya Jerusalem)
- 2 — Kutsal İsrail Milleti
- 3 — Kutsal İsrail Devleti.

Masonluğun Siyonizmle karıştırılmasının en büyük nedeni, dinsel olmaktan ziyade sosyo-ekonomik ve politiktir.

Siyonizm bir ırkçılık akımıdır. Masonluk ise kesinlikle kuruluşundan beri ırkçılığın karşısında olmuştur.

1718 tarihinde başlayan modern veya spekülatif masonluğun ritüellerine aldığı isimler ve lejandlar İbrani tarihinin kesinlikle aktif siyonizm hareketlerinin olmadığı tarihlerdedir. İbrani tarihinin bir özeti bu gerçekleri belirtmek için yaptık.

Hakiki Siyonist hareket, ritüellerimize alınan lejandlardan 2500 yıl kadar sonra Filistin'de bağımsız bir İsrail Devleti kurmak için siyonist hareketlerin ileri gelenlerinden Herzt'in 1895 tarihinde yayınladığı (Yahudi Devleti) adlı kitapla başlamıştır. Yani siyonizmin aksiyon haline geçmesi, bizim ritüellerimize geçen lejandlardan asırlar sonra olmuştur.

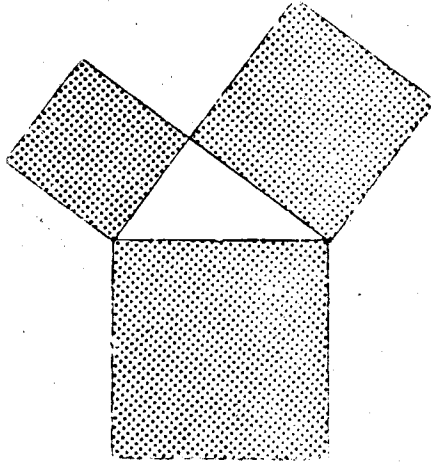
Bundan başka Masonik ritüeller aklın icaplarına uygun koşullar altında ilk din kitabı olan ve en eski Musevi dininden başlayarak Hıristiyanlıktan önceki ve sonraki dinleri, inanç ve doktrinleri gelip geçmiş ibret alınacak tarihi pekçok olayı inceleyerek, sonuçları bütün insanlık âlemini ilgilendiren sosyal ilke ve prensipler halinde ortaya koyar. Şunu da unutmamak lâzımdır ki eski ve zengin bir dil olarak bazı Avrupa dillerine felsefe, sanat ve tekniğin temel terimlerine kaynak olan latince sözcükler, Masonik ritüellerde, İbranice sözcüklerden çok daha fazla yer almıştır. Öylesine ki, Masonlukta herşey :

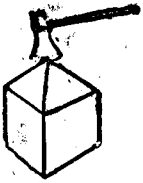
«UNİVERSİ TERRARUM ORBİS ARCHİTECTONİS GLORİUM İNGNTİS» yani (Evrenin Yaratıcısı Ulu Mimarın Yüce Şanına) imgesi ile başlar ve insan soyunun içinde bulunduğu kargaşalığa karşı amaç bildiği : «ORDO AB CHAO» (Kargaşalık içinde düzen) özdeyişi ile sona erer. Bu açıklamalardan çıkarılacak sonuç, Masonluğun insanlığa düşünsel ve tinsel evrim, mutluluk ve birlik sağlayıcı ahkâm getiren, teist, hümanist dinlerin ve benzeri daha başka öğreti düzenlerinin arasında ayırım gözetmeden ve herhangi birini yeğlemeden, hepsini kutsal bilmesi ve onlara saygılı olmasıdır.

Referanslar :

1. Şemsettin Günaltay : Suriye ve Filistin tarihi
2. J. Ellenbogen : Geschichte der Yuden

3. Sellin : Geschichte der Israeleschen volks
4. Ömer Rıza Doğrul : Dinler Tarihi
5. Naki Cevat Akkerman : Siyonizm hakkındaki şahsi notları
6. Tevrat
7. Kur'an-ı Kerim
8. Ritüeller

Ahi'lik Üzerine

Yüksel KESKİN

Adını [**kardeşim**] anlamına gelen, Arapça «**AHİ**» ya da, [**cömert-eli eçik**] anlamına gelen Türkçe «**AKI**» sözcüğünden alan **AHİLİĞİN** başlangıcı Orta Asya'ya kadar gider.

Orta Asya Türklerinin «**AHİLİĞİ**» AKI şeklinde kullandıkları ileriye sürülmektedir. İS 1002 yıllarında yazılan **DİVAN-I LÜGAT-İT TÜRK'**de «AKI» sözcüğünün anlamı [yiğit-civan-mert-cömert] olarak açıklanmaktadır **Anadolu'da Ahiliğin** temelini, Moğol istilası nedeni ile, **HORASAN'dan** kaçarak Anadolu'ya yerleşen esnaf ve zanaatkârlar arasında bulunan **BABA İLYAS** atmıştır. Ancak, **Ahiliğin kurumlaşması XIII. Yüzyılda, Kırşehir'de NASİRÜDDİN AHİ EVRAN** tarafından sağlandı.

Nasırüddin Ahi Evran, —Yunus, Hacıbektaş, ve de Mevlana gibi— Anadolu'nun birlik ve beraberliğinin sağlanmasında, önemli rol oynamış bir kişi idi. Aynı zamanda, iyi bir düşünür, iyi bir ekonomist, iyi bir sosyologtu. Ahilikte; sanatkârlar, gündüzleri işyerlerinde **YAMAK - ÇIRAK - KALFA - USTA** hiyerarşisi içinde mesleğin inceliklerini öğrenir, akşamları da, toplandıkları Ahi konuk ve toplantı salonlarında aynı hiyerarşi içinde, ahlaki ve felsefi eğitim görürlerdi. Bir başka deyiş ile gün ortasında başlayan eğitim gece yarısı bitirdi. **AHİ ZAVİYELERİ** de denilen bu toplantı salonlarında Ustaların konuşma, karşılıklı fikri tartışma ve konuşmalara katkıları, yamak, çirak ve kal-

faların ahlaki ve fikri yönden yetişmelerinde büyük etkisi oluyordu.

Ahi zaviyelerine, toplumun üst düzeyini oluşturan kişiler de, operatif olarak değil; süpekülatif Ahi olarak devam edebilirlerdi.

Ahilik'te, üzerinde önemle durulan altı esas vardı :

- **ELİNİ AÇIK TUT**
- **SOFRANI AÇIK TUT**
- **KAPINI AÇIK TUT**
- **GÖZÜNÜ BAĞLI TUT**
- **DİLİNİ BAĞLI TUT**
- **BELİNİ BAĞLI TUT**

Selçuklu Türkleri'nden sonra, Osmanlı'larda da, Ahilik gelişmiştir. Osmanlı Devletinin kurucusu **OSMAN GAZİ'NİN KAYINPEDERİ ŞEYH EDEBALİ** bir **AHI-BAŞI** idi. **ORHAN GAZİ** ve **1. MURAT**'da Ahilik şalvarını giymiş, Ahiliğe kabul olunmuşlardı. Ahilik, pekçok yazar ve düşünürün üzerinde durduğu ve araştırma yaptığı kurum olmuştur. Nitekim, kimi yazarlara göre, **AHİLİK** —Abbasi halifesi Nasır zamanında (1180 - 1225) kurulan— **FÜTÜVVET TARİKATI**'nın Anadolu'ya uzantısından başka birşey değildir. B u n u n l a beraber, her ne kadar, Ahiliğin ilke, kural, tören ve öğütlerini

toplayan kitaplara, bir başka deyiş ile Anayasasına **FÜTÜVVETNAME** deniliyorsa da; Fütüvvet tarikatı ile, Ahiliğin kuruluş ve gelişmesi arasında tarihsel ve organik bir ilişki olduğu tam olarak kanıtlanamamıştır. Ancak, XII. yüzyılda Bağdat'da düzene sokulan **FÜTÜVVET TARİKATI**'nın dini olduğu kadar iktisadi nitelik taşıdığı bir gerçektir. Diğer yandan, Fütüvvet tekke ve zaviyeleri genelde Ahilerin yönetiminde idi. Fütüvvet'te ayrıca her mesleğin bir piri ve o pirin çevresinde toplanan meslek sahipleri vardı. Törenleri ve toplantıları gizli idi. Mesleki sırları açıklanmaz, ancak çırağıktan kalfalığa geçiş ve ustalığa yükselişlerde bu sınırlar meslek erbabına verilirdi.

XIV. yüzyıl başlarında, Anadolu'da dolaşan ünlü gezgin **İBN BATUTA**, gezdiği ve gördüğü Anadolu kentlerinde varolan «**AHIYAN-EL FİTYAN**» (= **KARDEŞ YİĞİTLER**) adını verdiği **AHI ZÜMRE VE VAZİYELE-İRİ**'nden söz açar. Köylere kadar yayılmış olan bu örgütlemenin esası yardımlaşma, topluluk nizamını kurma ve olgun insan yetiştirme olduğunu belirtir.

NASİRÜDDİN AHI EVRAN, Örgütün sürekliliğini sağlamak için, Ahiliği tekke ve zaviyelere bağlamayı uygun bulmuş ancak Ahi zaviyelerinde sürekli — **AH-**

LAKLI VE NAMUSLU VE ALIN TERİ KARŞILIĞI — dürüst yaşam teması işlenmiştir. Bir zanaat, ya da, meslekte çalışmak isteyen kişi, önce, o zanaat, ya da, mesleğin Ahi zaviyesine düzenlenen törenle çırak olarak alınır, daha sonra vereceği sınavlar ile kalfalığa geçer ve ustalığa yükselirdi. Çıraklar ustaların yanında ve zaviyelerde konuşmazlar, sadece dinlerlerdi. Çıraklıktan kalfalığa geçişte özel bir tören yapılması adet değildi. Ustalığa yükseliş özel ve muhteşem bir tören ile, peştemal kuşanma türünde olurdu.

ustayı «ATA AHI» kalfalardan, ikisini de «YOL KARDEŞİ» olarak kabul ederek, zaviyede üç kişinin gözetiminde çalışırdı. Böylece mesleğe yeni girenler hem AHI MÜRİDİ, hem de mesleğe ÇIRAK olurlardı. Zaviyeye giriş töreni başlamadan önce, zaviyenin girişindeki bir oda da çırak adayı bir üsre tekbaşına bekletilir ve daha sonra törenle zaviyeye alınırdı. Tören sonunda ise, çıraklara Şalvar giydirilir, kuşak kuşatılırdı. Kuşak kuşanmaya «ŞET» denirdi. Fütüvvetnameye göre; KAFİR, MÜNAFIK, GİZLİ İLİMLE URAŞAN, HAMAM TELLAĞI, KASAP, CERRAH VE AVCILAR ile İÇKİ İÇENLER teşkilata giremezlerdi. Burada dikkatimizi çeken bir nokta ise, bu prensip-

lerden kimilerinin BATINI'lerde de varlığıdır. Ancak Ahiler hiç bir zaman yıkıcı olmamış hep yapıcı olmuşlardır.

Ahi zaviyelerinde, bu öğretinin yanı sıra, herkese yeteneğine göre hat, tezhip, müzik vb. dersler de verilir ve zaviyedeki herkes okuyup yazmayı öğrenirdi. Kalfalar ayrıca, kılıç kullanma, ata binme, ok atma gibi askerlikle ilgili beceriler de edinirdi. Kimi Ahiler, devletin güçsüz düştüğü bölgelerde, yönetimi üstlenir, kargaşayı önlerlerdi.

İBN BATUTU, bu konuya değinerek şöyle diyor :

«Ahiler Anadolu Ülkesinde oturan Türkmen Kavimlerinin her vilayet, belde ve karyesinde mevcuttur. Yabancılar ağırlama, yedirme içirmede, Eşkiyaları tenkil ve imhada zalimlere yardım eden şirretleri katli ve ifnada bunların dünyada benzerleri yoktur.»

Her Ahi zaviye ve tekkesinde, bir AHI BABASI (= AHİBAŞI) bulunurdu. Ahiler kendi aralarında çıkan anlaşmazlıkları kadılara götürmezler. AHI BABALARI'nın hakemliğine başvururlardı. Ahi babalarının verdiği kararlar kesindi.

Tüm Ahi babalarının atama ve azilleri Kırşehirdeki ŞEYH-ÜL MESAYİH tarafından onanırdı. Ahiliği salt bir esnaf ve zanaat-

karlar zümresi olarak görmek, Prof. Fuat Köprülü ve Prof. Osman Turan'ın vurguladıkları gibi yanlıştır.

Ahilik, esnaf ve zenaatkarların düzen, güven ve karşılıklı dayanışma, içinde çalışmalarını sağlıyan bir sistem olduğu kadar; Aynı zamanda bir ahlak okuludur da... Ahiliğin ahlak yönünden amacı, ideal insan, (= insan-ı kamil) yetiştirmektir. Bu yolda çalışırken, Ahileri ve onların aracılığı ile de, insanları olgunlaştırmak amacındadırlar.

Ahiler ve onların aracılığı ile insanlar olgunlaşarak :

CÖMERT; TEVAZU SAHİBİ; BENCİLLIKTEN UZAK; MERHAMETLİ; HOŞGÖRÜLÜ OLMALI VE BAĞIŞLAMASINI BİLMELİDİRLER. İşte bunlar Ahiliğin formal ahlak kurallarıdır.

Bunun yanı sıra, Ahiler'in görgü kurallarına da çok önem verdikleri bir gerçektir. Ahiler bu

kuralardan «edep» olarak söz ederlerdi. Özellikle de 740 görgü kuralından 124 üne çok önem verirdi. Bu kuralların öğretildiği «TERBİYE OCAĞI» denilen Ahi zaviyeleri bile açılmıştı. Bu görgü kurallarından pekçoğu bugün dahi önemini sürdürmekte ve bizler tarafından uygulanmaktadır.

Ahilik İstanbul'un fethinden sonra, yavaş yavaş kuvvet ve etkisini yitirmeğe başlamış ve günümüzde ise, tarihi bir kurum kimliğine bürünmüştür. Bunda da en büyük etken zamanla Operatif Ahilerin süpekülatif Ahilere fazla yetki vermemeleri ve salt süpekülatif Ahilerin felsefi ve sosyal bilgi ve deneyimlerinden yararlanma yoluna gitmelerine rağmen varlıklarından rahatsız olmaları ile süpekülatif Ahi sayısının gittikçe azalması ve de Ahi zaviyelerinin Ahlak okulu olma niteliğinin giderek esnaf ve zenaatkarlar lokaline dönüşmesindedir.

Mithra

Victor NOVELLA

Tercüme : Abdurrahman ERGİNSOY

Takvim yıllarının başında Doğu köklü bir din kolu Romaya ayak bastı. Bir yüzyıldan daha az bir zamanda yağ lekesi gibi büyüdü, tutsaklar arasından imparator sarayına kadar tüm halk içine yayıldı. Akdeniz bölgesinin en güçlü spiritüel gücü oldu ve imparatorları bile müminleri arasına alarak başarının en üst noktasına ulaştı.

Bu din kolunun spiritüel şefi Işık Tanrısı'nın çocuğu idi. Onun yeryüzüne doğuşu çok üstün ve doğa üstü hal içinde olmuştur. Bazı çobanlar buna şahit oldular, ona yeni doğmuş olarak tazim ettiler ve hediyeler sundular.

Doğuşundan itibaren, Çocuk-Tanrı, karşıt kuvvetlere hedefdir. Hain bir yel tarafından rahatsız edilmekte ve içi de açlıktan ezilmektedir. İncir ağacına sokularak meyve ve yapraklarını toplar, açlığını meyvalarla giderir, yapraklarıyla örtünür.

Sonra kötülük güçlerinin, fenalık eyiliminin baskısına uğrar, bu sıradaki girişimlerinde başarılı olamaz. O vakittenberi ölüm güreşine girmiştir. Kötülük güçleri yeryüzüne sürekli olarak husumet ve kabalık gönderirler, ama Işığın çocuğu düşman düzeninin önüne geçer, okunu fırlatır ve ok kayayı deler, orası ise hemen serin suların fışkırdığı bir kaynak olur.

Kötülüğün güçleri, yeryüzüne tufana yol açan şiddetli yağmurlar gönderir, ama Işık Çocuğunun lütfuyla, hayvanlarıyla bir tekneye binerek hayatını kurtaran bir insan ortaya çıkarır. Sonra Işığın Çocuğu hemen başka tehlikelere koşar, çünkü kötülüğün güçleri, onun hayatına yeni kötülüklerle darbe vurmaya sürdürür. Ama Işığın Çocuğu işinin sonuna ulaşır. Son bir şölen düzenlenir ve sonunda Işığın Çocuğu bir arabaya binmiş olarak Ölmezlerin yaşadığı Arşı Âlâya yollanır. Böylece bir sürü olaydan sonra, artık o muhteşem ailesinin kucağında bulunmaktadı. Ama Işığın Çocuğu boş durmaz ki: O insan varlığı ile yüce semavi otoriteler arasında aracı olmuştur. Işığın Çocuğu daima insan varlığının klavuzu olmuştur. Çağrılarda hiç eksiklik göstermez, insanların yardımına koşar, onları korur. Işığın Çocuğu asla bir mistik değildir. O bir Aksiyon Tanrısı ve askerlik açısından da en büyük erdemdir.

Roma ve öteki eyaletlerde uygulanan Işık Çocuğunun dini, zengin ile yoksul, asil ile tutsak arasında hiçbir farkın olmadığı kardeşlik birliğini istiyordu. Bunlar ekmek ve şarapla kutladıkları ayinlerinde tercihan yeraltında buluşurlardı. Orada kutsal su ile temizlenirler ve tanrısız huzuru bulurlardı. Her yılın 25 Aralığında Işığın Çocuğunun dünyaya doğuşunun yıldönümünü kutlardı. Çok sıkı ahlâkî yaşama kuralları vardı; kötülük güçleriyle çarpışacak askerler olmağa dikkat ederlerdi. En büyük kötülük Yalan'dı: Özel koruyucusu melek tarafından korunup yönetilen mümin şunları yapardı :

İyi düşünce,

İyi söz,

Eylemde iyilik ve adalet.

Gök ve cehennemin, iyi ve kötünün çarpışmasına inanırlardı. Orada onlar için bir altın çağ vardı. Bir gün sona ulaşacaklar ve ondan sonra iyi ve kötünün güçleri, aralarında savaşacaklardır. Bununla beraber iyinin kötüyü yendiği gün gelecektir.

— Uyguladıkları doktrin ilahî karakterin vahiy ve ilhamı idi. Ruh ölümsüzdü. Ölümden sonra bedenden ayrılır ve başka âleme, gerçek dinin uygulandığı, onu zengin mükafatın beklediği o âleme geçer. Tam zamanında bir kez Işığın Çocuğu yeryüzüne gelecek ve Nizam gününü-kıyamet gününü açacak, orada eylemlerine göre iyiler kötülerden ayrılacaklar. Kötüler üç gün tövbe edecek, tam üç gün kötülük ruhu cehenneme atılacak, kötüler günahlarından arınacaklar ve

tüm insan varlığı sevinçle yeryüzündeki kötülüğün, adaletsizliğin, ce-
bir ve şiddetin asla bulunmadığı cennete yeniden kavuşacaktır. Böy-
lece herbiri ilerki sonsuz hayat içinde mükafatına ulaşacaktır.

İşte Eski ve Yeni Ahidin, pek çok değişik şeylerin görüldüğü ve Tanrı
Baba, Adem, Musa ve İsanın aynı zamanda tek kişide toplandığı,
bölümlerinden karışık bir salata... Ve mezhepler tarihi ile uygulamaları,
ilk hristiyan kilisesinde olmayan, belki de herhangi birinden ayrılmış
bir kolu düşündürür.

Gerçekte hiçbiri olmamıştır. Anlattığım bir düzenlemecedir. Bir şey
uydurmadan, bir şey katmadan, atlamalarla bir hayal yarattım. Çünkü
muhtıramın bu başlangıcındaki dokunaklı sözlerim, daha sonraları ilk
hristiyanlıkta izlerinin bulunacağını hatırlatmak içindi ve onu zerdüş
tarafından kurulmuş ulu yapıli doktrinin bir süre sonra kurumuş, geç
kalmış bir dalı olan, Mithra'nın olduğu iddia edilen bir kolun tüm doktriner
usul ve erkanının eksiksiz tarifinin sonu için saklıyordum.

Zerdüş, tarihçiler için bir bilinmeyen olarak durur. Zerdüş bir kült
kurucusunun taşıdığı ad mıdır yoksa bizzat külte verilen ad mıdır? Bütün
bunlar açık değildir. Avestanın çok eski bölümleri içinde bir kişinin,
etten ve kemikten bir insanın varlığı sezilir. Ama hiç bir tarih yok,
köküne ait hiçbir iz yok, ailesi, doğduğu çevre, ne de faaliyetleri
biliniyor. Ve Avestanın en son metinlerinden bu insanda ilahilik denebilecek
bir nitelik esinlenmek mümkündür. Böylece de Tanrı Zerdüş, insan Zerdüşü
öldürmüştür.

Yeni araştırmalar Zerdüşü Davut ve Süleyman'la aynı devirde göstermektedir
ki, bu Jespars'in müdafaa ettiği tarihin büyük silsilesinin aynı zamanda
olma tezini doğrular gibi görünür. Biz masonlar bu öngörüşü kabul edebilir
ve Hiramın Kudüste Süleyman Mabedini yaptığı sıralarda yeni bir din üzerine
vaazda bulunarak memleketi Bactriane'da gezip dolaşan bu farazi kişinin
dikhati çeken gerçek bir şiirinde de bulabiliriz.

Eğer burada tarihçiler şaşırımlarsa onları ayıplamamalıdır. Bizi bir yığın
karışık, içinden çıkılmaz konular, hikaye ve efsanelerle boğdukları için
Persler de ayıplanmamalıdır. Bu sırada gerçek olarak Bactriane'da ortaya
çıkan bu karışıklık İRAN Platosunun doğu bölümünü sarmıştır. Başkentde
şimdi Balk olan yerd. Bu bölge Zerdüşün insan veya kült olarak görüldüğü
bölge idi. Sonunda kült İRAN Pla-

tosunun sınırlarına kadar yayıldı. İnan imparatorluğunun resmi dini oldu, yakın doğuya atladı, Grek ve Romada görüldü, ve bu uzun yıllarda pek çok şekil değişikliğine de uğradı. Sonunda ardında günümüze kadar yaşayan teolojik doktrin döküntü ve izleri bırakarak bir kült gibi de kayboldu. Bir yönden Mithracisme'in büyük misterleri, öte yandan Manes'in hristiyanlık büyük kolu (ilah mertebesine yükselen kutsal ruhları kabul eden kol) bu beden değiştirmelerinin örneklerindedir. Ne Mithracisme, ne Manicheisme, eğer takvimimizin başından önceki bininci yılda Bactriane'da Zerdüş't ortaya çıkmasaydı, zamanında görülmezlerdi.

İsa gibi, öteki tüm kült kurucuları gibi Zerdüş't de muhtemelen kolektif bir ad idi, bir tür aydınlık aracı aynı zamanda bir çok yerde kendiliğinden ortaya çıkıveren bir hareketti. Kült kurucuları güçlü, seçgen (eclectique), bağımsızlığında kıskanç, önceden konmuş kurallara karşı isyankar kişiler olarak görünmektedirler. Bununla beraber üçbin yılın aynı karanlığından geçildiğinden onlarda bazı ortak çizgiler bulunur ve bu ortak çizgiler açıkça görünmektedir. Her zanaatın çok muhtemeldir ki her kabilenin faaliyetlerinin kökü ve her kabilenin iç hayatı, iç düzeni belirli alışkanlıklara (routin) göre düzenlenir. Bunun gibi mesela onlarda yemek için hayvan kesmede ekonomik, çabuk ve sağlam belirli bir yöntem bulunduğu görülebilir. Bu mezbaha uygulaması genelleştirilebilir. Adım adım tüm günlerin yaşantı alışkanlıkları töre ve gelenek olmuştur ve bunlar kendileri için çok uygulandıkça günlük gerçeğinden, maddi ve materyalist görünüşlerinden yavaş yavaş uzaklaşmışlardır. Böylece öküz kesilmesi kurban törenine dönüşmüştür.

Tanrılar yemek ve şarap kokusuna kızarlardı ama halk öküzünü keyifle yedi. Bu öküz öldürme ve yeme basit işi böylece iki bölümde oluşurdu, her ikisi de doğa üstü renge bürünürdü. Dinsel kurban etme, sonra yine tüm dinsel olarak öküz yeme. Ve bundandır ki insanlık tarihi, özellikle insanın daimi açlığının tarihidir, açlığa yakın az beslenmenin müzmin halinin tarihidir. Öküzün dinsel olarak yenmesine asla şaşılmaz, çünkü bu hergün tekrarlanmaz, yılda birkez yapılmaktadır. Batı Avrupanın bazı bölgelerinde en az yüzyıl öncesine kadar halâ bu bir olaydı. Bilirsiniz ki Jules Cesar Gaules savaşı münasebetiyle Roma senatosuna verdiği hizmet raporunda devamlı olarak askerlerine tahıl stoku sağlamakla meşgul olduğu, kasaplık hayvanlardan çok az olarak bahsettiği görülür. Fazla olarak Rus köylüsünün 1917 den önce ekmeği ne kadar saygı ile koparıp yedi-

ğini ve yemeğe başlamadan önce dua edip sofrayı kutsadığını bilir-siniz.

Böylece tarihimizin başında İRAN platosunda tamamen çevresel önemde, memleketleri birleştirmede de aynı derecede engel olan küçücük din kollarına ait bir mozaik bulunmuştur. Ama memleket politik birleşmede olgunlaşınca o kültürün kabarcığından bir kült ortaya çıkar, bu kült ötekileri kaçırır ve devlet dini olur.

Bugün bizce bilinenler ve çok yeni bilgilere göre Zerdüşt kültürünün başlangıcı ve gelişiminin tarihsel görünüşü böyle olmuştur. Zerdüşt olabildiği kadar çevresel uluhiyetin bir parçası ve sertçe bir özellikçi olarak düzenleyici ve islahatçı oldu. Zerdüşt çevredeki tüm kültleri birleştiren ve içine alıp erilen teolojik bir formül bulmuş ve de güçlü bir merkezi iktidarın kuruluşu için bir yol hazırlamıştır. Bu görüş tarzı desteğini ayrıca Avesta metinlerinde bulmuştur.

Zerdüşt kültünün temeli bu dünyada görünen şeylerin (nesnelerin) dualitesidir: aydınlık ile karanlık, iyi ile kötü, ve b... arasındaki (zıtlık). Bu metafizik karşıtlık, kuşkusuz, faaliyetlerin ikiye ayrıldığı (bıçakla kesilmiş gibi), yabancı faaliyetler ve kentin zanaatı olarak ayrıldığı ilkel toplum düzenlemesi içinde çok materyalistçe dualitenin köküne iter. Köylü hayvan besler, tahıl, meyve ve sebze eker, orman yetiştirir ve elyaf yapar: pamuk, keten, yün. Kentte sanat ve yapım işi, genellikle madencilik, yapı sanatı ve de plastik sanatlar üzerinde toplanmaktadır. İşte iki tür karşıt faaliyet. Ve kentle köy arasındaki karşıtlık aynı zamanda ekonomik, politik ve askeri olur. Madencilik üzerine çalışmak bir tür kenti, çobanlık ise kır-köyü sembolleştirir. Bu Habil ile Kabil'in eski hikayesidir. Kent ile köy arasındaki sonsuz çatışma bütün efsanelerde gizli kalan karşıttan doğmaktadır. Bir yandan madenleri tebcil ve tazimden çalışmanın ulu sanat, ilahi sanat olduğu çıkar ve öte yandan madenler savaş ve yıkım aracı olduğundan korku ve dehşet etkisi yaparlar. Kentle köy arasındaki bu sürekli gerginlik hali, aynı zamanda güneş ışığının tanrısı, kırların ve köyün tanrısı, barışın tanrısı ve karanlığın bir tanrısı, demirci ocaklarının, savaşın, kötülüğün tanrısı, İRAN uluhiyetinin dualitesini anlatır. Bu hiç te teori değildir. İnanmak için görmek gereklidir. 1939 da Tahran'dan Bağdata' dağ yolu ile giderken yer ölçüsü yapmak için bir kasabacıkta duraklamıştım. Kasaba dağ yolunun devamı olan bir sokağın iki yanındaki binalardan oluşmuştu. Orada takriben yüz kadar nüfus vardı. Kır yollarını bırakıp kasabanın tek

yoluna girince gelişme farkediliyordu. Şöyle olmuştu; yaban arzularından ani sıyrılmış olarak ateş tanrısının ocağına mancınıkla atılmış gibi düştüm. Her ev, her şeyden önce, içinde demirin eritildiği küçücük ilkel bir fırın ve sonra çekiçle işleme yapılan küçücük demirci dükkanı idi. Evler ön yüzü olmayıp üç duvarlı idiler ve doğruce yola açılırlardı. Tüm rahatlığımı örs üzerinde çekiçlerin kulağı sağırlaştırılan gürültüsünü, duman ve alevler arasında heyecanla hareket eden insan karıncaları görebiliyorum. Sokak dopdolu idi.

Şunu öğrendim: Kasabalılar bana deilerki, civardaki zengin ocaklardan demir ve kömür madenleri bilinen zahmetle çıkarılır ve sonra işlenir, bu küçük sanayi İran kadar eskidir.

Kırlarda, insanın ürettiği doğuş ve gelişmedir, refah ve bazan da kırsal yaşantı güneşe, yağmura bağlıdır ve daha çok ikisi arasındaki tam dengeye. Tahıllarının sağlığı için olduğu gibi... Bütün bunlar yer ve gökten gelir ve insan, güçsüz ve pasif olarak ikisi arasındadır. Onun rolü bakıp görmek ve murakabeye dalmaktır. Ve mademki her şey doğma ve büyümedir, kır tanrıları memnuniyet verici ana ve babadır ve insan varlığı onların döl vericisidir. Kentte, topraktan birşey çıkmaz, gökten birşey inmez, küçük zenaatkâr, demirci, mimar, heykeltraş yapmalıdır, telif etmelidir, inşa etmelidir, bir kelime ile: elleriyle öz gücünün ürünü yaratmalıdır. Tanrılar onlara ham maddeler vermiştir: maden, taş, kil, inşa için ağaç.

Ellerinden, bilgilerinden becerilerinden sanat eserleri çıkmalıdır. Kaçınılmaz halde kentin bu zanaatlarıyla uğraşma insanları yakınlaştırmaya, klüpler, loncalar ve kardeşlik birlikleri, kültler kurmaya iter. İşte doğrulanmış, açıklanmış dinlerin dualizmi.

Böylece kentin zanaatları, özel kuralları, lokalleri, ve yöneticileri olan klüplerin, loncaların başka bir deyimle sendikaların kurulmamasını sona erdirmiştir. Ve işte kastların ve sosyal sınıfların kuruluşunun açıklanışı: önemli bir zanaatın kuruluşunu ve güçlü organize oluşumu tasarlayın. Doğal olarak bu zanaatin üyeleri çocuklarının oraya girmelerini neden istemesinler? Ama bu lütfun otomatik olarak oluşacağı zaman ve lütuf veya yeteneğin geçerli olacağı bir başka zaman gelecektir. Zanaatin içinde doğanların yasal olarak kabul edileceği ve de bunun sürdürüleceği de..

Zerdüş kütünün rakipleri de bir kast halinde idiler. Onlar münec-

cim, kâhim adını taşırlardı. Kâhin: Bu deyim halâ canlıdır, ilham veren güç ve şiir demeti; konu resimde, efsanede müzikte, dramatik sanatta halâ görünmektedir. Üç kahinin menkıbesi hristiyanlık efsanesinde de önemli ve heyecan veren bir elemandır. Terim bir bilgiyi, bir bilgini, aklı sırlara ermiş ve de esrarlı, mucizevi yollardan insan hayalini kamçılayan sihirbazı gösterir. Gerçekte İRAN Kahinleri hiçbirşey değillerdi, rahipler kastının üyeleri idiler, kültün ayinlerini yapan rahipleri idiler ve bunun gibi ancak herhangi bir zanaat kuruluşunun üyeleri kadar çok bilgili idiler.

Onlar, küçük halim selim adamlardı. Madem ki çoğu kasta doğmuştu, orada doğru yolda idiler, tören dualarını hecelemeden memnun olurlardı. Ve işte Zerdüş kütünü karakterize eden: Büyük timsal ve şekillerin tümünden uzaklaşarak, yalnız kendinden önce var olup ta halâ yaşayanları sistemleştirmesini, düzenlemesini yapan, tasarlanan Zerdüş bunun dışındadır. Geçerli bazı görüşlere göre Zerdüşün faaliyeti özellikle sosyal ve ahlaki reform olmuştu, doktrini el sürülmemiş olarak durmaktadır. Bu reform tutsaklığı kaldırmayı ve göçebe aşiretleri gezgin olmayan çiftçiye dönüştürmeyi öngörmüştür. Aşağıda olduğu gibi Avesta'nın teyid edici pasajlarına inanılabilir. «...gezginci olmayanlara kentleşme ve yer değiştirme özgürlüğü verdim...».

Zerdüş kütünün doğuşu ve gelişmesi tarihinin orta çağdaki hristiyanlıkta benzerleri vardır. Uygun ve çabuk haberleşme araçlarının eksikliği orta çağ birliklerini izole hücreler halinde bırakmıştır. Bölgesel her hücrede, hristiyan kültü kökünü toprağa bağlamıştır ve ondan renk almıştır. Kutsallar (azizler) kasabaların kutsallarıdır: Onlar gibi evlerde otururlar ve hatıralar bırakırlar. Bölgesel küçük olaylar, töre ve tam bölgesel amel (dinsel uygulama) derece derece dinsel tören uygulamalarına dönüşür. Zamanla kült bölgeden ve ülkeden ayrılamaz duruma gelmiştir. Kilise, bizim kilisemiz, Kutsal-aziz-bizim aziz olmuştur. Böyle bir dini, bir doktrin veya soyut bir teoloji ile ifade etmek imkânsızdır.

VIII. Henry ve Martin Luther esasta, çok şey değiştirmemişlerdir. Onların yaptığı sade bir deyimle şu idi; Katolik kültü önceleri gibi, hemen hemen diyeceğim: «İş olduğu gibidir», ama papa'sız. Tesis başarılı olmuştur. Biri İngiliz katolikliği ve öteki bir Alman katolikliği, Her iki halde de kült özel geopolitik rengini korumuş ve bölgeleşmedeki kökünü sürdürmeyi başarmıştır.

John Knox veya Jean Calvin'i ele aldığımızda başka türlü olmuştur. Tam bölgesel (mahalli) olan kültler genel olarak soyut teolojik doktrin yapısında oldukları sonucunu verirler. Bölgesellik tam olarak yıkılmıştır ve yerine yer bağları kapatılmış, her yana yayılıp yeşerebilecek, teolojik doktrin sistemi, arı teolojik bir sistemi koymuştur.

Eğer Zerdüşt kültürünün tarihini bu görüş içinde ele alırsak deriz ki Zerdüştün eseri Calvin'in gibi görünmektedir. Böylece Zerdüştün Pers kültürünü yurdunun toprağından kökleri kesilerek, kovandan çıkan arılar gibi Mithraeisme, Manicheisme, Waldus olayı, Cathares adı ile yakın Doğu ve Avrupaya kadar uzanmasına imkân vermiştir. Aynı şekilde yumurtalarını Hugaenats, Anabaptistes ve Puritains yularına bırakmıştır.

Bu ağacın pek çok dallarından ikisi Manicheisma ve Mithraicisme milattan sonra 1 nci yüzyılda, ortodoxe hristyanlığın üzerine üstünlük kurmuştur.

Manichisme'i bir başka zamana bırakalım ve milattan önce beşinci yüzyılda askeri sefer sırasında meydana gelen temasta Romalı askerlerden yakınlık gören Mithra kültürü üzerine eğilelim.

Mithra kültürü, milattan 67 yıl önce Pompee, tutsak olan bir grup **Kilikyalıyı** Yunanistana sürgün edince Akdeniz Avrupası ile Asyayı ayıran suları aşmış geçmiştir. Bu Kilikyalılar Mithra kültürünü uyguluyorlardı. Yunanlı, irsi düşmanı İrandan gelen her şeye karşı düşman olduğundan Mithra kültüne karşı da az çok dirençli olabilmiş, ama atlama taşı, köprü başı olarak hizmet etmiştir. Böylece adım adım ticari yılları izleyerek, kaplumbağa yürüyüşü ile Romalı askeri postadan ötekine geçerek, Mithracisme, Romayı, Kuzey Afrikayı ve Rhone vadisini ele geçirmiştir.

Mithra tarihi karışıktır. Mithra, bu ad tam olarak ifade edilirse sözleşme-anlaşma anlamı verir ve öteki anlamları ise **dost** ve **dostluk**'tur; herşeyden önce Avesta kozmogomisinde en büyük tanrı, Büyük Bilge Ahura Mazda'nın yanında kötülükle savaşan ışık meleği idi. O daima savaşanla, askerle ilişkisini korurdu. Nerde ise ona rütbe verir ve onu biz Adityas'lar arasında Varuna ile iktidari paylaşan ikinci derece tanrılar arasında buluruz. Her ikisi göğün, ışığın, gök gü-rültüsü ve yıldırımların, yağmurun tanrılarıdır. Mithra özellikle Gün-ün, Varuna ise gecenin tanrısıdır. Daha sonra bunlar karşılıklı olarak güneş ve aya bağlanırlar. Ama sürekli gelişme ile bu iki tanrımız

daha çok ruhanileşirler. Mithra spiritüel gücün, Varuna ise aksiyan iş uygulayıcı iktidarın tanrısıdır. Spiritüel düşünür, fani iş görür. Ama fani (cismanî) spiritüelsiz hiçbirşey yapamaz.

Halbuki spiritüel güç, fani güç olmadan payidar olmasını sürdürülebilir. Bu yüzden her defasında Varuna, Mithra ile birlikte olmadan birşeyler yapmayı denerse de bu girişimler mukadder olarak başarısızlığa uğrar.

Göç içinde ilerleme özellikle hızlıdır. En sonunda Mithra, Romayı kazanınca otriteye karşı olan ve galip çıkılan başarılı savaşlar vererek hemén bizzat Sol Invictus = Görünmez Güneş Tanrı olmuştur. Bu görünüş, bu otriteye başvurmuş ve zafer vaadi, Roma İmparatorlarının lütfu olarak sayıldı. Ama bunlar hiç kuşkusuz yeterli değildi. Devrin karışıklığı içinde Mithra kültü, onda çekici pek çok ilgiyi, yüzyıllarını eski doktrininin etkisini, gerçek mutluluk içinde gelecek hayatın vaadini ve tanrılarla birleşmeyi, iyice yücelmiş moral kuralları ve en sonunda tolerans fikrini bulduklarından vatandaşı ve tutsağı, zengini ve yoksulu kendine çekiyordu. Dini yayma gayretinin, esasında öteki kùltlerle karşı karşıya gelen hiçbir ters yanı yoktu.

Mithra kültü yayılmasını, aynı zamanda, Romalı tutsak ve askerlerin, öğretim ve açıklamaları kabul etme yetenekleri ve ayrıca Romalı lejyoner ve tutsakların yayılmayı sağlamada ulaştırıcı rolünü üzerlerine almış olmalarına borçludur. Neden biri ve öteki? Neden kabul etme yeteneği ve neden lejyoner ve tutsaklar yeni iman esaslarını en iyi ulaştırıcı olarak sayılmaktadırlar?

Bunlara karşılık vermek için, zamanında, Romanın bir imparatorluk olduğunu ve edebî konuşmada müttefik denen ama gerçekte zaptedilen ülkeler halkından derlenmiş askerlerden oluşan Roma Lejyonları bulunduğunu hatırlamak gerekir. Dürüst hareket eden imparatorlar, kendi vatanları içinde çıkan baş kaldırmalarda, kendi vatandaşlarına karşı savaşlarda Lejyon askerlerine bel bağlamazlardı. Bu yüzden onları, başka lejyon grupları içinde dağıtmak ve vatanlarından olabildiği kadar uzak yerlerde durağan (sabit) hale getirmek adet olmuştu. Böylece bu askerler Roma topraklarında kendi çevrelerinden kopmuşlar ve yurt hasretiyle kıvrılmaktadırlar. Ve haça bağlanmadaki küçük saçmalık yüzünden tehlikelerin doğduğu, hayatın çok önemsiz sayıldığı bu zamanda tüm olarak insanlık dışı sayılan cenderede sıkıştırılır gibi, Roma askerlik disiplininde tutulurlardı. Bu kötümser havayı bilmem anlatabiliyormuyuz, bundan kaçıp kurtulama-

yan Romalı Lejyoner daha iyi bir gelecek hayat vaaadinin bulunduğu manevi bir sığınak arıyordu.

Roma Lejyonları çoğu garnizon değiştirirlerdi ve uzun bir yükümlülük süresinden sonra —bir çok durumlarda 20 yıl ve daha çok— lejyoner terhis olunca genel kural olarak vatanlarına hiçbir zaman gönderilmezlerdi, bir bölgede oturma zorunluğu olan, o zamanın kuralına göre hizmetinden memnun kalınmışsa orada, ekip biçmesi için kendisine toprak parçası bağışlanan hür bir çiftçi olurdu.

Bu tutsaklıktan daha ileri bir haldti. Roma imparatorluğu, yayılmasının yöneldiği ülkelerle canlı bir ticaret akımı sürdürürdü. Roma savaş gereçleri satar, herşey ve tutsak satın alırdı. Tutsak ticareti çok çekici idi: muzaffer imparatorlar, mağlup düşmanlarını itaat altına almak için binlercesini Romaya ve eyaletlere gönderirlerdi ve onları yararları için satarlardı. Barışta, korsan olan tüccarlar, onların mallarını zorla alırlar ve kendi hesaplarına satarlardı. Tüm bu kötüler ve kötülükler imparatorluğun uzak sınırlarından merkezine doğru akıyordu: İtalya ve Romaya. Şanslı küçük bir gurup, Romalı aristokratlar tarafından çevre illerdeki insansız topraklara gönderilirlerdi, ötekiler hizmetçi, muhafız, bazen de aynı adamın mutemedi, kahyası, hazinedarı olurdu. Daha ötekiler şehir hizmetine verilir, çöpcü, büro memuru vesair olurlardı.

Tüm bunlar uzaktaki vatanlarının, ailelerinin hiçbir zaman kaybolmayan hasretini taşırlardı. Sahiplerinin aşağılamalarına dayanırlar, davarlarla aynı görülürlerdi. Moral acılar fiziklerince taşınmayacak kadar ağırdı. İnsan kendi kişiliğinin itibarını görmelidir ve hayatı içinde bir umuda ihtiyacı vardır. Tutsak ne birine ne de ötekine sahipti. Halbuki Mithracisme onlara her ikisini veriyordu. Çoğu zaman asla bir kaç yüzü aşmayan, sınıf farkı gözetmeksizin bir aile gibi yaşayan küçük Mithra'cı toplumda eşitlik, gelecekte iyi bir dünya içinde ölümsüzlük umudu.

İmparatorluğun merkezine doğru çevreden gelen, kitle halindeki tutsak akımı ve Roma lejyonları garnizonunun durmak bilmez yer değiştirmesi, barbar halka sürekli bir çalkantı halini göstermiştir. Bu ise Romada öteki rakip kültlerin üzerine çabucak çıkan Mithra kültürünün yayılmasını açıklamaktadır ve onu Neron, Trojan, Commade, Aurelien, Diocletien, Constantin, Julien gibi imparatorların yüksek himayesine yerleşmiştir. Mithra (Deus Invictus) olarak Constantin'in

paralarında görülebilir. Roma imparatorlarının bu teveccühü iki emirde görülmektedir :

— İmparatorluğu sağlamlaştırmak

-- İmparatorluk gücünü arttırmak

Bu iki soruya Mithra kültü şöyle karşılık verir:

— Bilgi ve öğretim pek çok yönden aynı zamanda vatan hasreti ile dolu ve septik entelektüellerin endişelerine karşılık verebilir ve böylece de imparatorluk halkının ruhani üniteleri emniyet altına alınabilir.

— Doktrini, otoriter askerlikle bulanmış olarak imparatorlara, delleten kurtulmuş aydınları yücelterek, onların canlılıklarını tanrılaştırarak, Mithra'dan cesetleştirdiğini ilan ederek, onun niteliklerine uyararak, onları alay konusu yapmalarına bile izin veriyordu. O vakitten beri güneşle bağ kurarak imparatorlar Pius Felix, İnvictus oluyorlardı.

İnisyatik kült, Mithracisme, koyuluğu içinde yasal olarak hiçbir kazanç amacı olmayan, ama bütçesi, gönüllü bağışlarla beslenen tarikat kültü halini almıştır. Salıkları komünyonu kutlarlar ve erişirme töreni yaparlardı. Toplantı yerleri hemen hemen her zaman yeraltında olurdu, bazan bunu suni olarak ta sağarlardı. Mabed bizim mabetlerimizde formunda idi: uzun bir dikdörtgen olup iki yanı oturma yeri ortada bir mihrap (yemin kürsüsü), dip tarafta girişe karşı mermerden Mithra'nın Kutsal Boğayı kurban etmesini gösteren (bas-relief) kabartması bulunurdu. Buradaki uygulama bildiğimiz gibi çok eskilerden gelmektedir. İnisyatik organizasyon üç alt derece ile dört üst dereceyi kapsamaktadır. Yalnız üst derece salıkları komünyonu, ekmeği kopararak paylaşıp, şarabı içerek uygulayabilirlerdi.

Karakteristik nokta: Mithra kültürünün müminleri aralarına asla kadın kabul etmezlerdi. Mabedlerine kadın cinsinin girmesi kesinlikle yasaklanmıştı.

Baş döndürücü atılıştan sonra, gevşeme ve düşme başlar. Bunu 275 yılda Dalmaçyayı kaybeden Romanın askeri yenilgisi simgeler. Bu sırada hristiyanlığın baskısı artmıştı. Çarpışma henüz açık değildi: hristiyanlık yoktu, veya henüz daha başlangıçtı, doktrinal alanda henüz yoktu, ama onun için, aracı seçmede tereddüt etmeyen salıklarının fanatizimi vardı, onlar boş bir darbeye geri çekilmezlerdi. Hristiyan

kültü sıkılmadan kopya eder ve kendisinde olmayanı, rakip kültürlerin yaptığı cazip şeyleri kendine aktarır. Onun monotheisme'yi biraz akis buldumu ve Mithra'nın polytheisme'ine tercih edildi mi? Bu olmadı, hristiyanlık iki sandalya arasında oturuyordu. Onu hiçbirşey rahatsız etmezdi. Birlik (vahdet) içinde Trinite'yi ilan eder ve Mithracisme'yi, ölümsüz azizlerle ve aynı şekilde koruyucu meleklerin kanatlarıyla ve onların tüm görev ve nitelikleriyle baştan çıkarır. Hristiyan propagandacılar tarafından kışkırtılanlar, yeraltı törenlerindeki gizliliğin gerçek tadını işaret ederken tereddüt ederlermi idi? Bu da olmadı. Hristiyanlık katakombalar içinde zulümle, fazla olarak bahaneyle adım adım yerleşmiştir. Hristiyanlık, Mithra vaftizini, komünyonunu, 25 Aralıkta Noel'ini uygular. Ustalıkla yazılan İncil sonuçları düzenlenmiştir ve İsanın son yemeği, İsanın Hurucu, Mesih olarak dönüş vaadi, son mizan gününe işaret, cennette sonsuz hayat ile tamamlanmıştır. Aynı şekilde negatif noktaları da temin etmiş ve kötülük kadar iyiliği de uygulamıştır.

Mithracisme Mithranın anası üzerine dilsizdir ve kadınlar genel olarak Zerdüş kozmogonisi içinde temsil edilebilirler. Tek ilahi dışı Druj'dür, kötülüğün güçlerinden biridir, çok iğrençtir. Çünkü yalancı kişileştirmektedir. Bu dışı Satan'dır, Marie dediğimiz Hristiyanlığın Meryemi ilk hristiyan kilise babaları için sıkıcı olmuştur. Ama sonraları Meryemi gölgeye oturtunca ve (İsanın anasından feragaç etme işi akıl almaz, açıklanmaz bir iş), Mithra kültüründen kaçıp geldiği ihtimalde incitme tasası olmadan, telif edilmiştir.

Hristiyanlık kendi öz gelişiminde şuursuz bir bukalemun değildir. İlk katolik kilise babaları güzidelere hitabeden inisyasyonun ilkelerini ayırıp atarlar ve spiritüel hiyerarşi hakkında halkın fitri düşmanlık idraki, kilisenin kadrosunu sınırlar. İlk hristiyanlık büyük ölçüde dini yayma tasası içinde halk için yabancı bir debdebe ile süslü büyük bir tüketme malı pazarı olmuştur.

İmparator Constantin'in zaman adamı olarak iktidarını güçlendirme çarelerini aradığı zaman gelir, önünde biri İsa öteki Mithra'nın olan iki kültür arasında zor bir seçim yapmak durumunda bulunur. Constantin, kardeşler gibi birbirine benzeyen ve hemen hemen birbirini karşılıklı etkileriyle dengeleyen bir sonuçla tereddüt içindedir. Ona başka herhangi birinin yerine konulabilir bir dua veriliyordu. O istenirse Mithra kültüründe olduğu gibi hristiyan kültüründe de kullanılabilirdi. Sonunda Coustantin hristiyan dini lehinde karar verdi. Efsaneve göre bir ilahi ilham, anî bir ziyaret vaki olmuştur.

Bununla beraber olaylar bunu yalanlar ve efsane aynı şekilde tezatlarla kapanır. Constantin gibi bazı iddiacılar bir savaş sırasında fikir değiştirmişlerdir. Yatağa düşen bazıları, hastalıkları sırasında onu hayal sanmışlardır.

Ama Mithra kültü hemen terkedilmedi, son bir direnç atılışı hristiyanlıktan dönmüş ve Mithra'yı ruhunun koruyucusu kabul eden Kral, filozof, imparator, dönme Julien tarafından gösteriliyordu. Ölümünden sonra hristiyanlık devlet dini haline geldi. IV. yüzyılın sonunda Mithracisme artık gizli bir din sayılıyordu, takibediliyordu ve hristiyanlık üstün bir şekilde, gayretli bir fanatizmle onun izlerini kabil olduğu kadar çabuk silmeye tehalük gösteriyordu. Bu izler çok az olarak halâ durmaktadır. Başka hiçbir doktrin kitabı, dualar yazılı hiçbir ritüel (dini uygulama) bulunamamıştır. Kayıp tahmin edilemez de-recededir.

Neden Mithracisme, ilk hristiyanlık karşısındaki düello sonuna dayanamamıştır? Bu pek çok sebeplere dayanır. Önce daha başlangıçtaki tutum gelir. Mithracisme Romada nüfus sahibi idi, orada tutunmuştu ve imparatorlar arasında üstünlük kazanmıştı. Çünkü kişileri korkutmuyordu ve hiçbir müesseseye karşı tehlikeli değildi. Dinsel kült, bu sırada öteki kültürlerle uyuşma halinde idi ve hepsini kapsadığı kabul ediliyordu. Böylece Mithra'yı takibetmek için ne olursa olsun asla inkâr gerekmiyordu. Mithracisme herşeyi üstüste koyardı ve herşeyin kendinde barıştığını kabul ederdi. Fanatizm, toleranssızlık ona yabancı idi. Din yayma gayreti onda yoktu: toplum bulmadan uzak, öteki kültürlerin, sokaklarda, daima tadında kalmayan propandada gösterileri düzenledikleri sırada onlar yer altında gizli kalmayı tercih ederdi. Ama filozofik tolerans, dayanıklı politik sonuca hiçbir zaman ulaştırılamadı ve Mithracisme hristiyan dininin yayılmasındaki fanatik itiş önünde dayanamadı. Öteki sebepler de, daha çok onun düşüşünde birlikte çalışmışa benzer.

Mithracisme esas itibariyle bir inisiyatik kült idi, kadınlara kapalı ve tabii olarak selektifti. Hristiyanlık ise bir kitle kültü idi ve aynı zamanda iki insan cinsine de hitabediyordu. Herkese açıktı ve hiçbir doktriner ve filozofik yepyeniliğe karışmıyordu. Bu ise, kaba olarak, nihayet kadın terazide veya toplum içinde ağırdır, eğer çok seviyorsanız demektir.

Ne olursa olsun, buraya kadar dünya tarihinde canlandırılan çeşitli spirüel hareketler arasında bizim üzerinde durduğumuz Mithracis-

me, pekçok bağ ve pekçok ilgiden dolayı bize verdiği bilgi ve onların uygulamaları bizimkilerle ortaya çıkmaktadır. Ama bu ilgi orada durmaz. Bizim gibi Mithra kültü sırlarını saklar, doktrinini topluma yaymayı istemez, aday peşinden koşmazdı. Spiritüel gzidelere hitabetmeyi isterdi. Ama o kadar büyük, o kadar derin selektif doktrin olsa da hiç bir zaman halk ruhuna ulaşamamış ve yeryüzünde başarı kazanamamıştır. O peygamberlere (yol göstericilere) ve ilham sahibi kişilere, şehitlere sahipti ama bugün halâ bizim yaşadığımız yeryüzünde küçük bir kıtada ülkeden ülkeye etkisi hiçbir zaman yayılmamıştır, kitlenin alkışını toplayamamıştır, ama daima şeklen crk elmalara maruz kalmıştır. Biz Mason KK.: şunu unutmamalım ve diyelim benim gibi düşünen komşu rzgrının her darbesi beni asla kırmaz, beni güçlendirir.

Masonların Düşünce Evrimine Katkısına Kısa Bir Bakış

Ender ARKUN

Başlıkdaki üç sözcük, yazımın içeriğini tanımlama açısından anahtar sözcük olarak değerlendirilmelidir. Bunların ilki «Masonlar» sözcüğüdür. Aşağıda açıklayacağım nedenlerle «Masonluk» sözcüğü kullanılmamıştır. İkincisi «kısa» sözcüğüdür. Konuşma, sofradaki tartışmayı yönlendirebilecek bazı satırbaşları şeklinde düzenlenmiştir. Üçüncüsü ise «bakış» sözcüğüdür. Bu da, bu konuşmanın derinlemesine yorumlar yapmadan, bazı gerçeklere dikkati çekerek, genel bir görüntü vermekle yetineceğini belirtmek amacıyla kullanılmıştır.

«Masonluğun Düşünce Evrimine

Katkısı» şeklinde belirlenmiş olsaydı, haklı olarak, bazı kardeşlerimin uyarılarını ve tepkilerini alacak olurdum. Bu tepkiler, özetle, aşağıdaki noktalarda toplanırdı :

— Masonluğun kendisi bir felsefe, düşünce akımı değildir. Bu nedenle düşünce evrimini «Masonluk» kimliği altında etkilemesi söz konusu değildir.

— Masonluk, yapı olarak, üyelerini yönlendirici, örgütleyici, onlardan örgütlü bir hareket veya tutum bekleyen bir kurum değildir. Tam tersine, onları düşünce, davranış ve yorumda (belirli ölçüler içinde) özgür bira-

kan; onları yönlendirmekten çok onların yönlendirmesine gereksinime duyan bir kurumdur.

— Masonluk, öğretisini kendi içinde kapalı tutan, üyelerinin dışındaki çevreye açmayan, «ezoterik» bir kurumdur. Bu yapısıyla, öğretisinin insancıl yanı evrensel olmakla birlikte, «Masonik» yanı kendi üyeleriyle sınırlı bir çevre içinde kalmak zorundadır.

Bütün bu haklı gerekçelere bakarak, Rönesans'tan bu yana düşüncenin ve insan yaratıcılığının gelişimine yön veren bu kadar çok Mason'un varlığını ne şekilde yorumlayabiliriz? Dünyadaki Masonların sayısı, hiç bir zaman, bunu bir rastlantı olarak nitelemeyi haklı kılacak ölçüde fazla olmamıştır. Durum böyle olduğuna göre geriye iki yorum kalmaktadır :

1) Masonluk, toplumun gelişimini etkileyecek kişilik, liderlik niteliği ve kapasiteye sahip kişileri seçerek arasına almakta ve böylece bir «seçkinler kulübü» oluşturmaktadır. Toplumsal ölçüde yankı yapacak başarılarla ulaşacak, tarihin akışını değiştirecek kişilerin bu «Seçkinler» arasından çıkması doğaldır. Başlangıçta doğru seçimi yapmış olmanın dışında, Masonluğun, bu gelişmeye bir katkısı yoktur.

2) Masonluk, belirli üstün nite-

lik ve karakter yapısına sahip insanları seçerek arasına almakla birlikte, onlara masonik öğretinin sağladığı bir ek kişilik de vermektedir. Bu «Mason» kişiliği, başlangıçta var olan niteliklerin üstüne eklenen değerlerle, gerçek anlamda başaran, yaratıcı insanı ortaya çıkarmaktadır.

Masonluk, kendisi, bir felsefe değildir. Ancak çeşitli felsefe ve düşünce akımlarından etkilenmiş ve etkilenmekte olan bir dünya görüşüdür. Kökü eskiye ve geleneklere dayanmakla birlikte, ilkeleri bugün de geçerli olacak kadar sağlamdır. Masonluk, günümüzde uygulandığı şekliyle bir düşünce mesleğidir ve malzemesi insandır. Bu nedenle hümanisttir ama teizmi, semavî değerleri inkâr etmez, tam tersine, insanî değerlerin yüceltilmesinde semavî değerlerin katkısına inanır. Bazı çevrelerde halâ iddia edildiği gibi, ateist hatta agnostik değildir. Masonik düşünce, bir ucunda tam hümanizm diğer ucunda tam teizm bulunan bir ölçeğin bazen bir ucuna, bazen de diğer ucuna daha fazla yönelerek oluşur. Masonik düşünce dogmatik değildir. Belki de dogmatik (kesin yargılı) olduğu tek konu dogmatik olmamaktır. Öğretisini sembollerle yaydığı için yoruma açıktır. Özgür düşünceden, bilim-

den yana olduğu için yorumu destekler. Bu yorum çokluğu, masonik düşünceye derinlik, zenginlik kazandırır. Temel amacı gerçeğin arayışıdır. Ancak, bu arayışın sonu olmadığını ve hiç bir zaman gerçeğe ulaşıldığı kanısıyla terk edilmemesi gerektiğini de vurgular.

Öğretisinin temelinde insan sevgisi, tolerans ve ahlaki değerlerin üstünlüğü yatar; geliştirmek istediği erdemler : cesaret ve sebat, sağduyu, denge ve adalet duygusudur.

Masonluğun bu yapısı, özellikle gerçeğin tek ve değişmez olmadığına inancı; ulaşılan her bilgi seviyesinde, daha derinlerdeki, gerçeğe daha yakın başka bilgilerin bulunabileceğini, bunun için özgür ve aydın düşüncenin ışığında gerçek arayışının hiç bir zaman durmamasını öğütlemesi, Masonluğu, özellikle başta Katolik Kilisesi olmak üzere, dinsel kurumlarla ve skolastik düşünceyle çelişkilere itmiştir. Bu çelişkiler sertleştiğinde Masonluk afaroz edilmiş, Masonlar Engizisyon önünde yargılanmış ve bazıları yaşamlarını yitirmişlerdir.

Rönesans'ın, skolastik karanlığın ardından bir güneş gibi doğmasında, Masonların ve onları bünyesinde yaşatan Masonluğun önemli payı olduğu söyle-

nir. Bunu kanıtlayacak kesin tarihi kanıtlar bulunmamakla birlikte, bu görüşü destekleyecek bazı belirtiler vardır.

Rönesans'ın güç aldığı bilim ve felsefedeki gelişme, eski Yunan'dan devralınan aydınlığın, Doğuda özellikle İslâm dünyasında yaşatılıp geliştirilmesi, İslam mistisizmi ve felsefesiyle yoğrularak, Rönesans'la birlikte Batıya tekrar dönüşüne bağlanmaktadır .Bu «geri dönüş»te etkin olan iki tarihi gelişme; haçlı seferleri ve Osmanlıların, gittikçe güçlenen bir devlet olarak, bir ok başı gibi Avrupa'nın içine doğru girmesidir.

Haçlı seferlerinin bir sonucu olarak, kutsal topraklara yönelen bazı savaşçı keşiş tarikatleri orada yerleşmiş ve yıllar boyunca doğu kültür ve felsefesinin etkisinde kalmışlardır. Bunların arasında, Rönesans ve Masonlukla ilişki açısından en kayda değerleri Templier'lerdir. 1118 yılında Kudüs'te kurulan bu tarikatın amacı, Hristiyanlığın kutsal topraklara yerleştirilmesiydi. Aynı zamanda, becerikli yapı ustaları olan bu keşişler, Kudüs ve çevresinde inşaatçı Masonlar olarak becerilerini artırırlarken, Doğu bilim ve felsefesinin etkisiyle önemli bir düşünsel içerik kazandılar.

Bu düşünsel içeriğe ek olarak,

inşaatçı olarak sahip oldukları becerileriyle kayda değer bir servet kazanan Templier'ler, Avrupada ve özellikle Fransa'da, Paris ve çevresinde de örgütlenip büyük etkinlik ve mülke sahip oldular (XII. yüzyılda Paris'in üçte birine sahiptiler!). Kapalı bir cemiyettiler, düşünce ve beceri düzeyleri ortaçağ Avrupası'nın, özellikle dinsel skolastisizmin çok üzerindeydi. Hür bir topluluklardı ve büyük ayrıcalıklara sahiptiler. Mülkleri üzerinde kral ve kilise'nin hiç bir yetkisi yoktu. Templier'lerin ise zamanın hür Mason locaları üzerinde çok büyük bir etkisi ve bunların gözünde büyük bir saygınlığı vardı. Masonluğun dünsel içerik kazanması kanımca, bu etkiyle çok büyük bir aşama yapmıştır.

Kilise'nin baskısıyla, Fransa Kırallığı'nın, 1312 yılında, Templier tarikatını kapatması ve mallarını Kudüs'teki Saint Jean şövalyelerine vermesi ile Templier'lerin etkinliği ortadan kalkmadı. Bunların büyük bir çoğunluğu o zaman çalışmakta olan Avrupa'daki layik Mason localarına sığındılar. Templier'lerin başkanı Mabeignac ise çevresindeki bir gurup Templier ile, İskoç duvarcısı kılığında ve Mac Benach takma adıyla İskoçya'ya sığındı. İskoç kralı Robert Bruce onları çok iyi karşıladı ve

İskoçya'daki Mason locaları üzerinde büyük bir etkinliğe sahip olmalarını sağladı, bunun sonucunda, İskoç locaları hem meslekî ve hem de dünsel açıdan büyük bir aşama kazandılar. Mac Benach sözcüğü bugün bile Mason'larca saygı ile kullanılır. Templier mirası'nın sahibi İskoç Masonları, Fransa'ya çok yıllar sonra bu mirası iade ettiler ve bugün İskoç usulü olarak bilinen ritin temelini Fransa'da attılar (1).

Masonların Rönesans üzerindeki etkilerini yalnız Templier'lere maletmek, sanırım olayı aşırı basitleştirmek olur. Templier'lerin etkisi dışında çeşitli başka etkiler de vardı. Örneğin, resim ve heykel gibi ifade sanatlarının, İskoçya'daki sıçramada, bu sanatların dinsel nedenlerle baskı altında tutulduğu İslam dünyasının etkili olduğunu düşünmek yanlış olur.

Rönesans'tan çok önce, çeşitli Mason localarınca inşa edilmiş olan katedral, saray gibi anıtsal yapılarda, daha sonra gerçekleşecek Rönesans dönemi akımlarını anımsatan figür, pozisyon, hareket gibi unsurları görmek olanaklıdır. Bu da, Rönesansa

---

(1) Bugün İskoç usulü olarak bilinen rit, bugünkü şekliyle bu temeller üzerinde, XVIII. yüzyılda, Andrew Michael of Ramsey tarafından kurulmuştur.

yol açan potansiyelin Mason lo-
calarının özgür ve korunmuş or-
tamında yaşayıp gelişmiş oldu-
ğu kanısını kuvvetlendirmekte-
dir.

Rönesans sonrası; müzik, resim
ve heykel gibi ifade sanatların-
daki gelişmeye paralel olarak
edebiyat, felsefe ve bilimdeki a-
şamayı simgeleyen «Aydınlan-
ma» döneminin şekillendirilme-
sinde Masonların etkinliği kayda
değerdir.

Aydınlanma öncesi, kopuk ve
kişisel olan düşünce ve özellik-
le bilimle ilgili çabaların etkinlik
kazanması ve aşama yapabilme-
si için bilim adamlarını bir ara-
ya getiren, fikir alış verişini yap-
malarını sağlayan, birlikte ça-
lışmalarına olanak veren; fakat
en önemlisi, bilimsel üretimi de-
ğerlendiren, yayınlayan ve öz-
gün çalışmayı kaydeden bir Bi-
lim Akademisi fikrinin gerçek
hayata yansıtılması bir Ma-
son'un önderliğinde olmuştur.

1663 yılında ilk gerçek anlam-
daki bilim akademisi olan Royal
Society (1) nin Londra'da kurul-
masına öncülük eden Sir Chris-
topher Wren, bir Mimar ve Ma-
sondu. Bugünkü fiziğin temeli o-
lan, kütle ve hareketle ilgili bir-

leştirci kuramı ve bunun mate-
matiksel temellerini ortaya ko-
yan Sir Isaac Newton'un ünlü
«... Philosophiae Naturalis Prin-
cipia Mathematica» adlı kitabı
bu çatı altında ortaya çıkmıştır
(1687).

Bu kitabın yayınlanması ile bir-
likte, bilim alanında olduğu ka-
dar, felsefe alanında da önemli
bir tartışma gündeme gelmiştir.
Çünkü, Newton'un ilkeleri kulla-
nılarak, yalnız dünyasal cisim-
lerin hareket ve davranışlarının
değil gezegenler gibi semavî ci-
simlerin de hareket ve davra-
nışlarının önceden belirlenebilir
bazı fiziksel kurallara göre oldu-
ğu kanıtlanabilmektedir. New-
ton, kendi bulduğu kuramı kul-
lanarak bazı gezegenlerin be-
lirli bir süre sonra hangi pozis-
yonlara ulaşacağını hesaplamış
ve astronomik gözlemler bu he-
sapların doğru olduğunu göster-
miştir. Semavî cisimlerin ilahi
kudret ile değil de bazı fiziksel
ilkelere göre yer değiştirdiğinin
kanıtlanması Kiliseye ve dinsel
düşünceye büyük bir darbe vur-
muştur. Her ne kadar, bazı din
bilginleri, Newton'un evren mo-
delinin gerçek evrenin bütün ni-
teliklerini yansıtamayacak bir ba-
sitleştirme olduğunu söylemeye
çalışmışlarsa da, sesleri, çıkan
tartışmanın heyecanı içinde kay-
bolmuştur. (Ancak, günümüzde,
Einstein ve daha sondaki yıllar-

---

(1) The Royal Society halen etkinli-
ğini ve saygınlığını sürdürmek-
tedir.

da Stephen Hawking, din bilgilerinin o günkü görüşlerinin doğru olduğunu kanıtlamışlardır. Newton'un deterministik evren modelinin takipçilerinden, Fransız matematikçi Laplace, «La Méchanique Céleste» (Semavî Mekanik) adlı kitabını Napoleon'un incelemesine sunduğunda, Napoleon'un «Kitabın adında semavî sözcüğü var ama kitapta hiç Tanrıya atıf yok» şeklindeki sözüne, Laplace, «O var sayıma gereksinmem yoktu» cevabını vermiştir.

Sade fizik alanında değil, tıp alanında da skolastisizmin kalelerini yıkma yolunda çabalar vardı. Sir Christopher Wren, bir mimar olmasına rağmen, tıp bilgini olan Thomas Willis ile birlikte beyinin anatomisini ve işleyişini belirlemeye yönelik bir dizi araştırmaya girişti. Bunun sonucunda, 1664 yılında «Cerebri Anatome» (Beyinin Anatomisi) adlı kitap yayınlandı. Bu çalışmaya Sir Christopher Wren'in katkısı, beyine ulaşan kan damarlarını renklendirerek görülmesini sağlayan bir yöntem geliştirmesi ve bu şekilde renklendirilmiş beyin dokusunun çeşitli kesit ve görünüşlerini resimlemesiydi. Cerebri Anatome'de öne sürülen bulgu ve düşünceler gününde devrimsel olmakla birlikte, bugün eskimiştir. Ancak, beyin damarlarının renklendiril-

mesi için Sir Christopher Wren'doğru olduğunu kanıtlamışlardır bugün uygulanan kan naklinin temelini oluşturmuş ve 1660'larda yapmış olduğu beyin anatomisi resimleri, günümüzün standartları ile bile, «eksiksiz» bulunmaktadır. Beyin, ruhun tahtı olan anlaşılabilir ilahi bir varlık olmaktan çıkıp; diğer organlar gibi, ama daha karmaşık, bir organ olma niteliğine kavuşmuştur. Skolastik düşünce, bir kalesini daha bilime terk etmek zorunda kalmıştır!

Masonların düşünce evrimine katkısına bakarken, Sir Christopher Wren'in yaşantısını izlemek ilginç görüntüler vermektedir. Wren, bir operatif Mason ve Üstat (1) olarak, Saint Paul Katedralini gerçekleştirdi ve büyük Londra yangınından sonra Londra'nın yeniden imarında önemli rol oynadı. Ancak, Operatif Masonluğun kaybolmaya mahkûm olduğunu ona güç ve içerik kazandıran, bünyesindeki kabul edilmiş Masonların ise, yeni bir yapı altında bir araya getirilmesi gereğini düşünmeye başlamıştı.

Bu düşünce, çevresindeki bir

---

(1) O dönemlerde her locada bir Üstat vardı ve o da, bugün Üstadı Muhterem dediğimiz, Locanın yöneticisi pozisyonundaki kişiydi.

grup Kabul Edilmiş Mason'la birlikte, Londra'da çalışmakta bulunan üç Locayı bir araya getirip, 1717 yılında, Spekülatif Masonluğun temeli olan İngiltere Büyük Locasının kurulmasına öncülük etmesiyle gerçekleşti. Sırada, Spekülatif Masonluğun temelini oluşturacak bir «ilkeler kitabının» gerçekleştirilmesi vardı. Amaç, Masonluğu, eylemiyle değilse bile, ruhuyla sağlam bir temele oturtmak ve uzun bir yaşama kavuşturmaktı. Ama, kişisel kanım, Katolik Kilisesinin, skolastik bağnazlığına bir alternatif oluşturacak daha hümanist bir ahlâk sistemini ortaya koymak da bu amacın altındaki düşüncelerden biriydi. (Katolik Kilisesinin Masonluğu kendisine rakip görmesi ve her fırsatta ezme çalışması büyük ölçüde, onların da bu düşüncenin varlığını anlamış olmalarından kaynaklanmaktadır). Bugün «Anayasa» olarak da adlandırılan ilkeler kitabını oluşturan beyin gücü iki din adamından gelmekteydi: Jean Théophile Désaguliers ve Dr. James Anderson. En büyük katkının Désaguliers'den geldiği söylenmekteyse de bile, bazı özel nedenlerle, 1723'te yayınlanan İlkeler veya «Yasalar» kitabı, yalnız Dr. James Anderson'un adıyla, «Anderson Anayasası» olarak bilinir.

1763 yılında, 6 yaşındaki erkek

çocuğu tuşları bir kumaşla örtülü piyano'nun başında, sanki tuşları görüyormuşçasına, zor bir piyano eserini kusursuzca yorumluyordu. Üzerinde leylak rengi bir ipekli elbise, belinde küçük bir süs kılıcı ve başında pudralanmış bir süslü peruk vardı. Bir panayır yaratığı gibi, yarım Taler verenlerce izlenen bu çocuk, müzik tarihinin bildiği en büyük dehalardan bir ve ileride bir Mason olacak olan Wolfgang Amadeus Mozart idi.

Mozart'ın müziğini, Mason kişiliğinin ne ölçüde etkilediğini söylemek mümkün değildir. Zira birçok büyük eserini, daha Mason olabilecek yaşa ulaşmadan, 17-18 yaşına kadar vermiş bulunmaktaydı. Ancak Mozart'ın Masonik müziği, birçok eseriyle çok köklü bir biçimde etkilediği gerçektir. Masonluk da bunun karşılığını bir ölçüde ödemiştir.

Ölümünden iki yıl kadar önce, Mozart, hasta, terkedilmiş ve parasızdır. Bağlı olduğu locanın Üstadı Muhteremine yazarak para yardımı ister. Para gecikmeden ulaşır, beraberinde kardeşlerinin manevî desteğini ve sevgisini de getirir. Mozart moral bulmuş ve yaşama gücü kazanmıştır. Bu moralde, o sırada üzerinde çalışmakta olduğu 40 ve 41 numaralı (Jüpiter) senfosini ve müzik tarihinin en büyük e-

serlerinden biri olan ünlü Requi-em'ini sonuçlandırır.

Mozart yaşamamış olsaydı, bugün bildiğimiz şekliyle, klasik müzikte çok büyük bir eksiklik olurdu. Bu eksiklik hem Mozart'ın büyük dehasının yarattığı yüzlerce eserin eksikliğinden, onun getirdiği özgün üslup ve rengin bulunmayışından, hem de onun etkilediği birçok büyük bestecinin bu etki ve ilhamdan yoksun kalmış olmasından kaynaklanırdı. Bugün bildiğimiz boyutlarıyla bir Beethoven olmaz, Schubert'in şarkıları gerçekleşmez, Chopin'in noktürnleri, Strauss'un valsleri belki de doğmazdı.

Mozart'tan etkilenen başka bir büyük Mason daha, Ludwig van Beethoven'in müziğinde Mason kişiliğinin izlerini görmek olanaklıdır. Beethoven hümanisttir, insanı ve onun başarma gücünü bütün eserlerinde vurgular. Dokuzuncu Senfonisi, bu düşüncesini bütün sazların önünde insan sesiyle dile getirdiği muhteşem koral bölümde en çarpıcı biçimde ortaya koyar. Bunun dışında, bütün eserlerinde iyimserdir, insanca niteliklere güvenini, sevgi ve toleransı her notası ve temasıyla yayar, yaşatır. İşitme duyusunu kaybetmesiyle yaşadığı kişisel felaket dahi, içindeki bu sevginin müziğine yansımalarını engellememiştir.

1763 yılında, altı yaşındaki Mo-

zart'ın akla durgunluk veren gösterisini izleyenler arasında, Wolfgang von Göthe de vardı. O zaman 14 yaşında olan Göthe, bu gösterinin ve Mozart'ın dehasının etkisinde kalmış ve daha sonraki bir yazısında bunu dile getirmiştir. Erişkin çağlarında tekris olan ve Mason camiasına katılan Göthe'nin düşünce evrimine sağladığı tartışılmaz katkısında, onun Mason kişiliğinin etkilerini görmek olanaklıdır. Göthe hümanisttir. İnsan davranışının yüceliğini, hattâ insanca hırs ve kusurları bile insanlığın gelişiminin etkenleri olarak kabul eder, bunları insan varlığının dinamizminin bir parçası olarak görür.

Fransa'da iki düşünür, Montesquieu (1689-1755) ve çağdaşı Voltaire (1694-177), hümanizmi savunmuş ve bunun gereği devlet anlayışının unsurlarını ortaya koymuşlardır. Bunların oluşturduğu düşünce zenginliği, Fransa ihtilaline yol açan düşünce evriminin şekillendirilmesinde önemli bir rol oynamıştır.

Fransa İhtilalinin fikirsel yapısını oluşturan Montesquieu ve Voltaire'den sonra Bailly, Talleyrand, Brissot, La Fayette, Mirabeau, Condorcet gibi İhtilalin güç bulmasında fikirleriyle daha etkin olan Mason düşünürler bulunmakla birlikte; İhtilalin eylemci gücü olan Desmoullins,

Danton, ve Robespierre'in Mason olmadıkları bilinir. Fransa İhtilaliyle, Masonluğun, ilkelerini çığneyerek siyasete karışmış olduğu görüşü de böylece tartışmalı bir belirsizlik kazanmış olur. Belki bu kapsamda söylenebilecek en doğru söz: Fransa İhtilaliyle Masonluğun siyasete değil, tam tersine siyasetin Masonluğa karıştırılmış olduğudur. Na yazık ki, İhtilalin fikirsel ilkelerinde sapıp kanlı bir intikam ve idam furyası şekline dönüşmesi onu iyi niyetle desteklemiş birçok Masonun da giyotinde yaşamlarını yitirmelerine neden olmuştur.

Aralarında La Fayette'in de bulunduğu birçok Mason, İhtilalin hişmindan Fransa dışına kaçarak kurtulmuşlardır. La Fayette, vatandaşı, Mason kardeşi ve ülküdaşı Rochembeau ile birlikte, o tarihte İngiltere'ye karşı bağımsızlık savaşına girişmiş bulunan Amerika'ya gitti. Orada, gene kendileri gibi Mason olan George Washington ve Benjamin Franklin ile birlikte, bağımsız bir «Yeni Dünya» devletinin temel ilkelerini ortaya koydular. Amerika'da bağımsızlık mücadelesini kazanan George Washington'un 29 generalinden 20'si, 106 subayından 104'ü, Bağımsızlık Beyannamesini imzalayan 56 kişinin 53'ü, ilk kurucu meclis'in 55 üyesinden 50'si ve

ilk kurulan 13 eyaletin valilerinin tümü Mason'du. Ama, en önemlisi, bugün de evrensel ölçüde değeri bulunan «İnsan Hakları Beyannamesi»ni oluşturan ve onu imzalayanların büyük bölümünün Mason olmasıdır.

Gene Mason olan Puşkin, Tolstoy ve Ibanez'in de kendi ülke ve dünyalarındaki düşünce ve yaklaşımların şekillendirilmesine olan büyük katkılarını unutmamak gerekir.

Osmanlılarda Masonluk, dış o-bediyanslara bağlı Levanten locaların dışında hiç bir zaman, gerçek anlamında «düzenli» olmamıştır (1). Ancak, bu durum, levanten localara bağlı veya gayrı muntazam localarda çalışan Osmanlı Masonlarının varlığını ve onların düşünce evrimini etkilemesini de engellemiştir. Siyasetin Masonluğa karıştırılması olayı, Osmanlılarda en geniş boyutları ile yaşanmıştır. Özellikle 1860'lı yıllarda, Mason olan Sultan V. Murad'ın darbeyle tahta çıkarılışı ve daha sonra ruhsal rahatsızlığı nedeniyle tahttan feraget etmesine rağmen, yeniden darbe ile tahta çıkarılmaya çalışılmasında, kendilerine Mason diyen, dıştan destekli bazı güçlerin bulunma-

(1) Türkiye'de düzenli Masonluk, Türkiye Büyük Locasının kuruluş tarihi olan 16 Aralık 1968'de başlar.

sı, Masonluğa kötü bir şöhret kazandırmış ve V. Murad'dan sonra gelen Abdülhamit'in Masonlar üzerinde büyük bir baskı kurmasına neden olmuştur.

Ancak, 1875'ten sonraki 20 - 30 yıllık süre, saraya bağlı kademelerin, aristokratların, Şeyhülislamlar dahil bazı din adamlarının Mason olduğu ve bunların arasında düşünürler ve sanatçıların da bulunduğu, görece rahat bir dönem olmuştur. Özgür düşünce akımlarının ve hürriyetçi devlet anlayışının bu ortamda filizlenmesi ve özellikle Jön Türk hareketinin başını çeken birçok aydın'ın Mason olması, Birinci Meşrutiyeti ilan eden padişah olmasına rağmen, Abdülhamit'in Masonlara karşı tepkisine yol açmış ve birçok Masonu etkili görevlerden uzaklaştırmıştır.

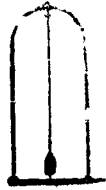
Daha sonra kurulan gayri muntazam bir Maşrik-ı Azam'ın başına; hürriyetçi saltanat düşmanı, Jön Türk ve İttihatçı olan Talât Paşa'nın getirilmiş olması, yarı bilinçli ve cahil/etkin çevrede, Masonluğu ihtilalcilik, istikrarsızlık, dinsizlik ve vatan ha-

yınlığıyla özdeş tutan bir düşüncenin yerleşmesine neden olmuştur.

Ancak, bütün bu olumsuz gelişmeler rağmen, Osmanlı İmparatorluğunun karanlık dönemlerinden Türkiye Cumhuriyetine kadar uzanan yolu döşemede Türk Masonlarının büyük katkısı olmuştur. Tanzimat Fermanının oluşturulmasına katkısı olan Mustafa Reşit Paşa, büyük reformcu Mithat Paşa, Ahmet Vefik Paşa Ziya Paşa, Ziya Gökalp ve Namık Kemal bu Masonların arasındadır.

Atatürk'ün kurduğu ilk Türkiye Büyük Millet Meclisinde 4'ü bakan, biri Büyük Millet Meclisi Reisi olmak üzere 40 civarında Mason bulunmaktaydı. Bunların arasında, Atatürk'ün yaveri M. Cevat Abbas da vardı.

Yazıma, Fransız Mason düşünür Oswald Wirth'in sözleriyle son vermek istiyorum «Masonluk dünyayı yeniden kurma işine çağırılmış bulunmaktadır. bu onun gücünün dışında değildir ama, bu iş nasıl yapılması gerekiyorsa öyle yapılmak şartıyla».

Erdemden Yola Çıkan Masonik Derinlik Üzerine Bir Deneme

Ahmed ÖNAL

Yeryüzünde insana kendisinde gayrı yol gösterecek hiç kimse yoktur. İnsan daha ateşi ve tekerleği keşfetmeden, bu keşin sosyal vakayı keşfetmiştir.

Her ne kadar Adler, «İnsanlık tarihi, aşağılık duygusu gidermek için yapılan davranışların ve üstün olmaya çalışmanın tarihidir.» dediği mutlak kuramında ısrarlıysa da, bizim yorumumuz tarihin insanın kendi yolunu aramak çabası olduğudur. Bu çabanın entellektüel sorumlaması olarak bunu tartışıyor olmamızı sunabiliriz.

İnsan yolunu ararken varlığını davranışına adamıştır. Varlığı davranışa adanmak usulları her ömür birimi ya da ömürleri dizinini felsefi bir gerçeklik olarak tarihe sunmuştur. Konfüçyus, Gandi, Sokrates ve diğer öğretiler bu sunuşların versiyonlarıdır.

Sıraladığımız her bir öğretiyi karşımızda birer yaşama sanatı olarak yer almışlardır. Takdimleri kapsamında sanat insanın özgürleşmesi olarak açıklanmış, yaşamın vazgeçilmez bir boyutu olagelmıştır. Sanatın yaşamın vazgeçilmez boyutu olmak yerine ta kendisi olması durumu ise bizi masonik felsefe ile tanıştırmıştır. Çünkü masonik felsefe gücünü erdemden alır. Erdem ise insanın özgürleşmesi sanatının ta

kendisidir. İnsana dair tüm bilimler erdemini varolduğu çizgide insanın özgürleşmesinden söz ederler. Masonluk bir insan bilimi değil, bir felsefedir. Buna rağmen erdemini insana ait gerçekliğini özümsemiş ve felsefesinin odağında beslemiştir.

Erdem, erdemsizliğin olduğu yerde mutlaka varolacaktır. Bir başka ifadeyle erdem varlığını erdemsizlikten alır. Bu öylesine bir sorgulamadır ki, cevabı hala aranmaktadır. Jeanne D'Arc erdem adına birkaç saatte yanmıştır. Ancak niçin yandığı beşyüz yıldır hala anlaşılma-ya çalışılmaktadır. Ünlü düşünür Bernard Shaw'da Jeanne D'Arc'ın niçin yakıldığı sorusuna sarılmış ve «Dünya erdemlileri istemiyordu» diye kestirip atmıştır.

Masonik felsefe buna derhal karşı çıkar ve dünyanın erdeme çok ihtiyacı olduğunda diretir. Biz dünyanın erdeme ihtiyacı olup olmadığı tartışmasında inançlarımız itibarıyla safımızı belirlemiş durumdayız. Bundan ötürü şimdi erdemini vazgeçilmezliğini irdelemeye çalışacağız. Dünyada tek bir sosyal vaka insanlık tarihi kadar ayakta kalmanın erişilmez gücüne sahiptir: Erdem... Erdem üç G formülüne sahip tek sosyal vakadır. İçinde güven, güç ve görkem taşır. Görecelik taşımayan tek sosyal vakadır. Çizgileri mutlaklıdır. Her çağda ve zamanda kesindir. Bir halk oyu kaygısı taşımaz. Refaha, ekonomik imtiyazlara sığınmaz. Evrensel sosyolojinin gündemi araştırıldığında, erdemini vazgeçilmezliği hemen gözümüze çarpacaktır.

Erdem, uyulduğunda sadece insana değil tüm duygulu yaratıklara acıdan uzak sevince doğru bir hayat getirir. İçinde taşıdığı hüznün ise acının arabeski değil görkeminin soyluluğudur. (Hüznün burada insana dair değil, erdeme dair bir duygulanmadır.)

Masonluk işte burada kendisini bulur. Erdemini hüznü görkeminde insanın insana dair söylemlerini hedefler. Erdemden niçin bu denli yoğun bahsettiğimizin cevabını şimdi buluyoruz. Masonluk felsefesi kapalı ritüelinde kadına yer vermez. Ancak felsefesinde kadının ne denli hayati önem kazandığı işte burada, erdemini vazgeçilmezliğinde anlaşılacaktır. Çünkü sosyal genetik kuşaklara tıpkı fiziki genetik gibi kadınlar aracılığıyla aktarılır. Erdemi taşımak adına yola çıkan masonik felsefe bu taşımak ağırbaşlılığını ancak ve ancak kadının biçimlediği bir insan düzleminden edinecektir. Bir başka deyişle varolması kadının sunduğu kaynakta gizlidir.

Kadının destek ve gücünü ardına almamış hiçbir sistem varlığını sür-

düremez. Kadın natürel bir gerçeklik olduğunda desteğinin olmadığı yerde spontane bir engel oluşturacaktır. Masonik yaşama sanatıda aynı güce muhtaçtır.

Bu güç fonksiyonu sistem olmak düzleminden bireysel düzleme kadar her alanda gösterecektir. Konumuzun spesifik olması nedeniyle biz bu fonksiyonu bireysel düzlemde çizmek istiyoruz, Masonluk yığınlardan olmak değil tam aksine sıra dışı (elit) olmaktır. Kurulduğundan bu yana sıra dışılığına hanel gelmemiştir. Geldiyse de kapalılık pragması nedeniyle savuşturulmuş olsa gerek. Sıra dışı olmak iddiasındaki bir masonun hayatına felsefesinden sonra sadece ailesi ipotek koyabilir. (Çünkü mason olmak beraberinde ailenin kutsallığına inanmayı getirir). Bu ipotek eliteleşme çabasını kösteklediği anda bir masonun, mason olabilmek iddiası sona erecektir. Bir başka deyişle, «Alegoriler perdesi altında simgeler aracılığı ile öğretilen özel bir ahlak sisteminde» yer alması mümkün olmayacaktır.

O halde bir mason eşine düşen ilk ödev onun elitliğini korumak ve ona denk düşmektir. İkinci ödev belki birincisinden de önemlidir. Ahlak sistemini özümsemek ve taşıyabilmek altyapısının insana sadece bir kadın tarafından enjekte edileceğini söylemiştir. Bu enjeksiyondaki hassaslık kadının erdem sınırlarını çizecektir. Çizilen sınırlar aynı zamanda masonun kendisinin erdem sınırlarını belirleyecek ve zincir tamamlanacaktır.

Sözümüzün başında insana kendisinden gayriyol gösterecek kimse yok demiştik. Görüyoruz ki bu yol gösterme sorumluluğunun ana rehberi kadından başka birisi değildir. Diyer tüm ayrıntılar sadece bütünü tamamlar. Yani masonun varolması eşinin geçit vermesiyle mümkündür. Eşine mutlak ihtiyacı vardır. Mason eşlerinin ise erdeme ihtiyaçları olup olmadığını düşünmeleri gerekiyor. Eğer erdeme ihtiyaçları varsa masonik varlığı korumak zorundadırlar. Çünkü erdeme ulaşmanın bedeli bu varoluştur.

Localarda Verilen Konferanslar

İSTANBUL

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
İdeal	Dündar Erendağ	Masonluğun Sorunları ve Sorunlarımız	11.6.1990
Delta	Faruk ATASOY	Kurumsal Tanıtımda Reklamın İşlevi	4.6.1990
Sevenler	Aydın Uluyazman	Akıl Hastalığı ve Sanat	22.6.1990
Üçgen	Sabri Arslaner	Masonik Yemin	15.6.1990
Başak	Ergun Önen	Eski Mükellefiyetler	7.6.1990
Meşale	Şevki Gökerman	Locada Söz Hakkı	6.6.1990
	Aktan OKAN	Mimari Mirasın Korunması ve bu Çerçeve İstanbul Mabeidimizin Konumu	21.6.1990
Güzel İstanbul	Polat Kutnay	Mason Olmak ve Mason Gibi Yaşamak	15.6.1990
Marmara	Melih Ayraçman	Masonik Dayanışma ve Gelişme	6.6.1990

ANKARA

Uyanış	H. Hüseyin Ural	Uygur Toplum	1.6.1990
	V. Ahsen Coşer	Uygurluk ve Barış	15.6.1990
Yükseliş	Metin Somuncu	Emeğin Değeri ve M.:luk	31.5.1990
	Çetin İmir	Hürriyet	14.6.1990
Bilgi	Süleyman Duygan	İslam Felsefesi ve M.:luk İlkeleri	6.6.1990
Arayış	Kadir Sadi Esen	Japonya Seyahati İzlenimleri	5.6.1990
	Burhan Apaydın	Jean-Paul Sartre'in Düşündürdükleri	19.6.1990

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
Üçgöl	Ayhan Parmaksızoğlu Kemal Çağlar Eftal Ceritoğlu	M.: 'lik Ahlak	30.5.1990
G. Mimarları	Hazan Kazanoğlu	Masonluğun Temel Prensipleri	5.6.1990
Eşitlik	Kamuran Gürakan	İnsan Olmak ve Masonluk	29.5.1990
Yunus Emre	Selahattin Ünal	Tolerans	30.5.1990
İlke	İsmet Altınbaş	Masonluk ve Laiklik	8.6.1990
Atanur	Can Arpac	M.: 'lik Görevler ve Görev Anlayışı	4.6.1990
	Erol Yılman	Gün Ortası-Gece Yarısı	18.6.1990
Erdem	Ruhi Altınörs	Erdemli İnsan	19.6.1990
Denge	Murat Artuğ E. Mahir Balcıoğlu Anmet Boyacıoğlu	Çağını Sorgulayan Sinema	12.6.1990
	Aşkın Akman Levent Topaktaş Melih Nedimoğlu	Bir Fotoğraf Ustası Ansel Adams	26.6.1990
Başkent	Erdem Özsinmaz	Susma Sanatı Üzerine Bir Sohbet	4.6.1990
Gökkuşuğu	Ahmet E. Işık	Teklif ve Tahkikat	1.6.1990
İZMİR			
Nur	Ethem Sena Çınar	Ritüellerimizde Beni Düşündüren Cümleler	29.5.1990
Ümit	Kuthan Savaşçın	Tanrıya İnanmak	29.5.1990
Ephesus	Cem Musullugil	İngiliz L.: 'larını Ziyaret	28.5.1990
	Haluk Akbaşlı	Görüntülerin Çakışması	28.5.1990
Eylem	Ömer Akyüz	L.: Görevlileri ve L.: 'daki Yerleri	25.6.1990
	Bekir Tantürk	M.: 'lik Teşkilat Üzerine	28.5.1990
Ege	Abdullah Şimşekcan Cahit Ülkü Öncü Bengisu	Mutlakiyet	14.6.1990
Üçsütun	Orhan Terzibaşoğlu	Yemin	24.5.1990
	Erbil Elbaşlı	Keseler	7.6.1990
Karşıyaka	Bekir Tantürk	M.: 'lik Teşkilat Üzerine	7.6.1990

MİMAR SİNAN

Organ of the Grand Lodge

of Free and Accepted Masons of Turkey

CONTENTS

4. Message from the M.W. Grand Master ..... Orhan ALSAÇ
7. The Druzes, Al-Hakim and the
First Crusade ..... Cemil LAYIKTEZ
15. Masonic Education ..... Abdurrahman ERGİNSOY
21. True Masonry ..... Muz BERKER
27. The Knights Templar ..... Raşid TEMEL
29. The Turks and Masonry ..... Nezih RONA
33. The Eagle Symbol and Its Place in Masonry Ahmet AKKAN
38. Allusions to Masonry ..... Rüchan ALTUĞ
47. About the «Ahle» ..... Yüksel KESKİN
51. Mihra ..... Victor NOVELLA
65. The Mason's Contributions to the
Revolution in Thought ..... Ender ARKUN
75. An Essay on Masonic depth ..... Ahmad ÖNAL
77. Talka Given in Our Lodges ..... MİMAR SİNAN
80. In Memoriam ..... MİMAR SİNAN

Address : 25, Nuruşya Sokakı - Beyoğlu/İSTANBUL

YEAR 1990

NO. 77

